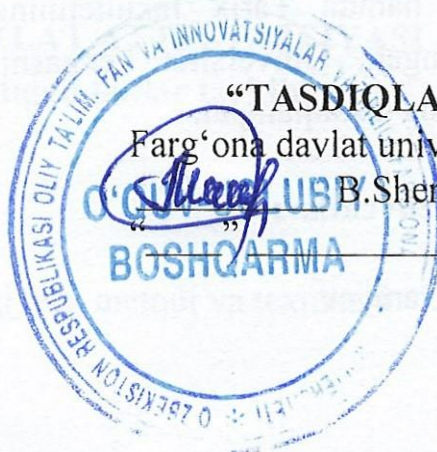

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYA VAZIRLIGI

FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

“TASDIQLAYMAN”

Farg'ona davlat universiteti rektori
B. Shermuhammadov
_____ 2024 yil

SOTSIOLOGIYA KAFEDRASI

5510300 - Sotsiologiya ta'lim yo'nalishi
bitiruvchilari uchun fanlararo

YAKUNIY DAVLAT ATTESTATSIYASI
DASTURI

Bilim sohasi: 200000 – Ijtimoiy soha, iqtisod va huquq
Ta'lim sohasi: 210000 – Sotsiologiya va psixologiya
Ta'lim yo'nalishi: 5210300 – Sotsiologiya

FARG'ONA - 2024

Ushbu dastur O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2009-yil 22-maydagi 160-son buyrug'i bilan tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim muassasalari bitiruvchilarining yakuniy davlat attestatsiyasi to'g'risida NIZOM" (hozirga qadar mazkur Nizomga bir necha bor o'zgartirishlar kiritilgan bo'lib, 2018-yil 7-noyabrdagi 26-sonli buyrug'iga binoan so'nggi o'zgarish bo'lgan)ga asosan ishlab chiqildi.

Mutaxassis chiqaruvchi kafedra sotsiologiya kafedrasi bo'lib, dastur sotsiologiya kafedrasining 2023 yil 26.12 dagi 5 - yig'ilishida muhokama qilingan hamda Tarix fakultetining 2023 yil 28.12 dagi Kengashida ma'qullangan. Universitet kengashining 2024 yil 30.01 dagi 6 -sonli yig'ilishida tasdiqlangan.

Tuzuvchilar:

B.Ganiyev

Farg'ona davlat universiteti
Sotsiologiya kafedrasi mudiri,
falsafa fanlari doktori (DSc), dotsent

X.Yulbarsova

Farg'ona davlat universiteti
Sotsiologiya kafedrasi dotsent,
pedagogika fanlari bo'yicha falsafa
doktori (PhD), dotsent

N.Imomova

Farg'ona davlat universiteti
Sotsiologiya kafedrasi dotsenti v.b.,
sotsiologiya fanlari bo'yicha falsafa
doktori (PhD)

I.Nurmatova

Farg'ona davlat universiteti
Sotsiologiya kafedrasi katta
o'qituvchisi, sotsiologiya fanlari
bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Taqrizchilar:

L.Q.Eryigitova

Markaziy Osiyo xalqaro Universiteti
Ijtimoiy fanlar kafedrasi mudiri,
Sotsiologiya fanlari bo'yicha falsafa
doktori (PhD)

Q.O.Mahkamov

Namangan davlat universiteti
Ijtimoiy kafedrasi mudiri, sotsiologiya
fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),
dotsent

KIRISH

Mazkur dastur 5210300 – Sotsiologiya mutaxassisligi bitiruvchilarining 4 yil mobaynida ixtisoslik fanlarini o‘qib o‘zlashtirganlik darajasini aniqlash uchun o‘tkaziladigan Yakuniy Davlat Attestatsiyasi sinovlari bo‘yicha ishlab chiqilgan.

2023/2024 o‘quv yilida bitiruvchilarda O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligining 2018-yil 25-avgustda 744-son bilan tasdiqlangan o‘quv rejasidagi umumkasbiy va ixtisoslik fanlaridan o‘tkaziladi.

YAKUNIY DAVLAT ATTESTATSIYASI **o‘tkaziladigan fanlar tarkibi:**

1. Sotsiologiya tarixi
2. Umumiy sotsiologiya
3. Sotsiologik tadqiqotlar metodologiyasi, metodi va texnikasi
4. Madaniyat sotsiologiyasi
5. Jamoatchilik fikri sotsiologiyasi

“SOTSILOGIYA TARIXI” **fanining mazmuni**

Sotsiologiya fani shakllanishi va taraqqiyotining mumtoz bosqichlari

Sotsiologiya tarixi fani predmeti. XIX asr boshlarida kapitalizmning rivojlanishi. A.Sen-Simonning sotsiologik karashlari. Ijtimoiy islohotlar tugrisida. Sotsiologiya fanining vujudga kelishining ijtimoiy-iqtisodiy, tabiiy-ilmiy va goyaviy-nazariy zaminlari. Sotsiologiyaning mustakil fan sifatida shakllanishining ob’ektiv zaruriyati.

Yoshlar sotsiologiyasi fanining ob’yekti va predmeti

Sotsiologiya fani tarakkiyotining asosiy bosqichlari Sotsiologiya fanining tarixiy rivojlanish bosqichlari. Sotsiologiya tarixini davrlarga ajratishda yondashuvlarning xilma-xilligi.

Fransiyada sotsiologiyaning rivojlanishi. Germaniyada sotsiologiyaning rivojlanishi. Angliyada sotsiologiyaning rivojlanishi

O.Kont - sotsiologiya fani asoschisi

O.Kontning (1798-1857) xayoti va faoliyati. O.Kont ijodi va uning uziga xosligi. O.Kont tomonidan sotsiologiya faniga asos solinishi. O.Kontning «Pozitiv falsafa ruxi» asarining e’lon kilinishi. O.Kontning fanlar klassifikatsiyasi va unda sotsiologiyaning uRniSotsial dinamika va sotsial statika.

O.Kont pozitivizmi

O.Kont pozitiv metodi (ijobiy usuli) ning mohiyati. Pozitivizmning asosiy tamoyillari

G.Spenser va uning tarixiy evolyutsion sotsiologik sistemasi

G.Spenser (1820-1903) xayoti va ijodi. G.Spenser nazariy ta'limotining asosiy goyalari. Jamiyat organizm ekanligi va evolyutsiya umumiy rivojlanish konuni goyasi.

G.Spenserning sotsial institutlar tugrisidagi ta'limoti

Sotsial institutlar - G.Spenser sotsiologik ta'limotining asosiy kismi. «Sotsiologiya asoslari» asari. Sotsial institut ta'rifi. Sotsial institutlar klassifikatsiyasi: oila-nikox, urf-odat va marosimlar, siyosiy, diniy, sanoat, kasbiy

Z.Freyd va uning psixoanalitik (ruhiy tahlil) sotsiologiyasi

Psixologik (ruxiyat) sotsiologiya

Ijtimoiy xayotni biologik vositasida tushuntirishdan konikmaslik va sotsiologiyaning ruxiyat tomon burilishga intilishi

Z.Freyd va uning psixoanalitik (ruxiy taxlil) sotsiologiyasi

Z.Freyd (1856-1939) va uning ruxiy taxlil ta'limoti.

F.Tyonnis - nemis mumtoz sotsiologiyasi vakili

F.Tyonnisning (1855-1936) nemis mumtoz sotsiologiyasi vakili sifatida.

E.Dyurkgeym sotsiologik sistemasi

E.Dyurkgeym (1858-1917) ijodiy faoliyatining goyaviy-nazariy zaminlari. Uning asosiy asarlari. E.Dyurkgeym sotsiologiyasining predmeti va metodi. Sotsial fakt tushunchasi.

E.Dyurkgeymning anomiya nazariyasi

Anomiya nazariyasi. Uz joniga kasd kilishni tadqiq etish "sotsiologizm" ta'limotini konkret sotsial xodisa taxliliga kullanishi sifatida. Uz joniga kasd kilish turlari va uning ijtimoiy omillari.

G.Zimmel formal sotsiologiyasi

G.Zimmel (1858-1918) xayoti va ijodi.

Uning sotsiologik konsepsiyasining falsafiy va metodologik prinsiplari. G.Zimmel tadqiqotlarining asosiy muammolari

M.Veberning "tushunuvchi" sotsiologiyasi

M.Veber (1864-1920) ijodining goyaviy-nazariy zaminlari, uning ijtimoiy-siyosiy pozitsiyasi.

M.Veberning asosiy asarlari. Yosh va yoshlik kategoriyasi jamiyatdagi yoshlar kompleks o`rganish.

M.Veberning din sotsiologiyasi

M.Veber tomonidan sotsiologiyaning muxim tarmoklarini ishlab chikilishi: iktosodiy sotsiologiya, din sotsiologiyasi, fan sotsiologiyasi, huquq sotsiologiyasi, siyosat va madaniyat sotsiologiyasi.

V.Pareto sotsiologik sistemasi

Sotsiologiya fanining Italiyada rivojlanishi xususiyatlari

Empirik sotsiologiyaning tarixiy ildizlari

Empirik sotsiologik tadqiqot tushunchasi. Empirik sotsiologiyaning vujudga kelishi tarixi.

XX-XXI asr boshlari sotsiologiyasi: umumiy tavsifi, predmeti, davrlari

XX-XXI asr boshlari sotsiologiyasining umumiy tavsifi. Sotsiologiyaning zamonaviy boskichi tushunchasi

XX asr boshlarida AQSh sotsiologiyasida neopozitivizm

XX asrning birinchi 30-yilligida AQSh sotsiologiyasida neopozitivizm sotsiologiyasining umumiy xususiyatlari.

AQSh empirik sotsiologiyasi. Chikago maktabi

1920 - 1930-yillarda AQShda empirik sotsiologiyaning rivoji. U.Tomas va F.Znanetskiy ijodi boskichlari.

F.Znanetskiy - AQSh sotsiologiyasining mumtoz vakili

F.Znanetskiyning (1882-1958) xayoti va ijodi boskichlari. F.Znanetskiy sotsiologiyasining falsafiy asoslari.

Ramziy interaksionizm

«O‘zaro ta‘sir» - ramziy interaksionizmning asosiy tushunchasi. J.Mid (1863-1931) talkinidagi sotsial tajriba mazmuni

J.Moreno sotsiometriyasi

J.Moreno (1892-1974) - sotsiometriya asoschisi. Vokelikning 3 ulchami: tashki kuzatiladigan, sotsiometrik - ichki shaxslararo, ya‘ni tashki kuzatilmaydigan va real, ya‘ni yukoridagilarning o‘zaro ta‘sir natijasida paydo buladigan

Tarmok sotsiologiyalarining vujudga kelishi va rivojlanishi

Sanoat sotsiologiyaning vujudga kelishi. E.Meyo sanoat sotsiologiyasining asoschisi sifatida. Xotorn tajribasi. Insoniy munosabatlar nazariyasi Xotorn tajribasining natijasi sifatida

Garvard universiteti ravnaki. P.Sorokin ijodi

AQShning Garvard universitetida sotsiologiya bulimining tashkil etilishi. Garvard - yirik sotsiologiya nazariyotchilari maskani (T.Parsons, R.Merton, J.Xomans, B.F.Skinner va b.)

P.Sorokin sotsiologiyasining tarmok yunalishlari

P.Sorokin Yevropa va Amerika madaniyati inkirozi xakila. Sotsiologiyada bixevioristik, empirik va tabiiy-ilmiy yondashuvlarni sintez qilishga xarakat. P.Sorokin tabiat va jamiyat uzaR° munosabatlari xakida.

T.Parsonsning strukturaviy-funksional nazariyasi

T.Parsons (1902-1979) xayoti va ilmiy-ijodiy faoliyati. T.Parsonsning sotsial tizim nazariyasi shakllanishiga M.Veber, E.Dyurkgeym, A.R.Radkliff-Braun, B.Mapinovskiylar goyalarining ta'siri. T.Parsons ta'limotining asosiy tushunchalari: sotsial rol, sotsial status, ijtimoiylashuv, sotsial nazorat. "Sotsial xarakat strukturasi" asarida T.Parsons tomonidan sotsial xarakat nazariyasining rivojlantirilishi.

T.Parsonsning institutsional yeotsiologiyayei

T.Parsons tomonidan sotsial xarakat rolli nazariyasining ishlab chikilishi. Sotsial rol, rolli kursatmalar, sotsial status (makom) va sotsial xarakat funksiyalari tushunchalari

R.Merton va uning strukturaviy funksionalizmi

Strukturaviy-funksional goyalarining R.Merton (1910-2003) tomonidan rivojlantirilishi. Strukturaviy funksionalizmni nazariya sifatida emas, balki metod sifatida talqin etish. Merton tomonidan funksional taxdil koidalarining ilgari surilishi

Zamonaviy sotsiologik nazariyalar

Frankfurt maktabi vakillari tomonidan "tankidiy" nazariyaning ilgari surilishi (M.Xorkxaymer, T.Adorno, G.Markuze, E.Fromm).

Asosiy adabiyotlar

1. Бобомурадов Е. Духовное обновление общества и изменения общественной психологии молодёжи. - Ташкент: Фан, 2014. - С. 182.
2. Безрукова О.Н. Социология молодежи: Учебно-методическое пособие. Факультет социологии С-Пб.: Изд-во С.-Пб. ун-та, 2015. - С. 35.
3. Ковалёва А.И., Луков В.А. Социология молодежи. Теоритические вопросы. - Москва: 2011.
4. Манко Ю., Оганян К. Социология молодежи. - Москва: Петрополис, 2015. - С. 316.
5. Социология молодежи. Учебник. под ред. В.Т Лисовского. - С-Пб., 2016
6. Дерп В.Я. Теория вероятностей и математическая статистика. Лань, 2021.

Qo‘shimcha adabiyot

1. O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasi to‘g‘risida O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. (O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2017 y., 6-son, 70-modda) . – Toshkent, 2017.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 02.02.2017 yildagi “O‘zbekiston Respublikasining “Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi Qonuni talablarini amalga oshirish chora-tadbirlari haqidagi” PQ-2752- sonli qarori // www.lex.uz.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 28.05.2019 yildagi “O‘zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” gi O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning Farmoni. – Toshkent, 2019.
4. Mirziyoev Sh.M. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti SHavkat Mirziyoevning “Oliy ta’lim muassasalarida ta’lim sifatini oshirish va ularning mamlakatda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlarda faol ishtirokini ta’minlash bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida” gi Qarori. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 5 iyundagi 05.06.2018 y.N PQ-3775Qarori. – Toshkent, 2018.
5. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz. Toshkent. O‘zbekiston nashriyoti, 2017.
6. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va manfaatlarini ta’minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. Toshkent. O‘zbekiston nashriyoti, 2017.
7. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent. O‘zbekiston nashriyoti, 2017. Mirziyoev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. Toshkent. O‘zbekiston nashriyoti, 2017.
8. Волков Ю.Г. Социология молодежи. - Ростов-на-Дону, 2014.
9. Головатый Н.Ф. Социология молодежи: курс лекций. - Киев, 2009.

Internet saytlari

1. <http://lib.socio.msu.ru>
2. <http://traditionallib.narod.ru>
3. <http://ihtik.lib.ru/>
4. <http://www.auditorium.ru>
5. <http://www.ecsocman.edu.ru>

“UMUMIY SOTSIOLOGIYA” fanining mazmuni

Sotsiologiyaning fan sifatida vujudga kelishi va tarakkiyotini asosiy boskichlari

Antik davrning komusiy olimlari va Sharq mutafakkirlarining ijtimoiy-falsafiy ta'limotlari (Platon, Aristotel, Forobiy, Ibn Xaldun va boshkalar) zamonaviy sotsiologiyaning muxim manbalari sifatida. Sotsiologiya fanining vujudga kelishida ijtimoiy-iqtisodiy, goyaviy-nazariy shartsharoitlar. Sotsiologiya vujudga kelishining tarixiy sharoitlari XIX asr boshlarida kapitalizm rivojlanishi. XIX asr boshlaridagi Garb jamiyatshunosligida rivojlanish goyasi. Kiyosiy tadqiqot usullarining shakllanishi. Empirik sotsial tadqiqotning paydo bulishi va rivojlanishi. Sotsiologiyaning mustakil fan sifatida shakllanishining ob'ektiv zaruriyati. Sotsiologiya shakllanishining ilk asosiy boskichlari: pozitivnaturalistik, psixologik. O.Kont va uning tarixiy tarakkiyot, ijtimoiy turgunlik va ijtimoiy o'zgaruvchanlik konunlari xakidagi pozitivistik ta'limoti. E.Dyurkgeymning sotsiologik ta'limoti, sotsiologiyaning predmeti va strukturasi xakidagi goyalari. M.Veberning sotsiologik ta'limoti va metodologik goyalari. G.Zimmelning formal sotsiologiyasi.

Sotsiologiyaning ob'ekti va predmeti

O.Kont - pozitiv sotsiologiyaning asoschisi, uning sotsiologiyani mustakil fan sifatida yaratishdagi dastlabki rejalari. Fap6 sotsiologiyasi klassiklari: M.Veber, E.Dyurgeym, G.Spenser, V.Pareto va boshka mutafikkrnlarning ishlarida sotsiologiyaning ob'ekti va predmeti muammosi. Sotsiologiyaning ob'ekti va predmeti muammolarini yechishning uziga xosligi. Sotsiologiyaning ob'ekti va predmeti muammosini yechish yulidagi turli yunalishlaridagi goyaviynazariy izlanishlar. Sotsiologiyaning ob'ekti va predmetini ta'riflashdagi eng yangi tendensiyalar. Sotsiologiyaning ob'ekti va predmeti muammosini kompleks tarzda yechishga urinishlar. XX ayerning birinchi choragidagi goyaviy-nazariy va ijtimoiy siyosiy reformizm, sotsiologiyada gumanistik tendensiyalarning kuchayishi. Neopozitivizm sotsiologiyasining (struktur funksionalizm, bixeviorizm, empirizm) shakllanishi. Sotsiologiyaning nazariy fundamental muammolariga kaytishi va falsafaga asoslanishi va xamda inson muammosi masalasiga kizikishning oshishi. Ekzistensiap, fenomenologik, realistik sotsiologiya sotsiologiya rivojlanishining yangi yunalishlari sifatida

Sotsiologiya strukturasi

Fanda struktura tushunchasi va uning ahamiyati. Sotsiologiyaning strukturasi va uning asosiy tarkibiy kismhlari. Sotsiologiya strukturasi elementlarining rivojlanish dinamikasi. Fundamental (asosiy) va amaliy sotsiologiya: ularning umumiyiligi va farki.

Jamiyat xayotining fundamental muammolarini sotsiologik taxlili. Nazariy va empirik sotsiologiya. Sotsiologiyada maxsus va tarmok yunalishlari tushunchalari. XX ayerning birinchi choragida tarmok sotsiologiyasini shakllanishi. Sotsiologiyada maxsus va tarmok yunalishlarining ob'ekti, predmeti, maksad va vazifapari. Sotsiologiyadagi muxim maxsus va tarmok yunalishlari: sotsial institutlar, sotsial tarakkiyot, sotsial munosabatlar, jamoatchilik fikri sotsiologiyasi, oila sotsiologiyasi, din sotsiologiyasi, siyosiy sotsiologiya, madaniyat sotsiologiyasi, mehnat sotsiologiyasi, iqtisodiy sotsiologiya, huquq sotsiologiyasi, sanoat sotsiologiyasi va boshkalar. R.Mertonning «O'rta darajadagi nazariya»si maxsus va tarmok yunalishlarining bazisi sifatida. Maxsus va tarmok yunalishlarini ijtimoiy tarakkiyot extiyojlariga muvofik rivojlanish dinamikasi. Zamonaviy sotsiologiya maxsus va tarmok yunalishlari istikbollari. Sotsiologiya tarixida universal nazariyalarni ishlab chikishga bulgan intilishlar. Empirik sotsiologiyaning bunyod bulishi va uni sotsiologiya nazariyasi rivojiga ta'siri. Makrosotsiologiya va mikrosotsiologiya

Sotsiologiya fanlar tizimida

Sotsiologiyani mustakil fan sifatida shakllanishiga boshka fanlar ta'siri. Sotsiologiya va fapsafa. Kadimgi Xitoy, Xindiston, Yunoniston va Markaziy Osiyo mutafakkirlari falsafiy ta'limotida jamiyat va uning muammolari xakidagi karashlar. Sotsiologik muammolarni taxlil etishda falsafa fani konun va kategoriyalarining ahamiyati. Falsafiy nazariyalarning takomillashtirishda anik sotsiologik tadqiqotlarning Urni. Sotsiologiya va tabiiy fanlar. «Bir omil pozitivistik-naturalistik maktablar» nazariyalarining sotsiologiya rivojiga ta'siri. Sotsiologiya va psixologiya, demografiya, genetika, sotsial geografiya. Sotsiologiya va anik fanlar. Sotsiologik tadqiqotlar va metematika fani aloqadorligi. Sotsiologiya va statistika. Sotsiologiyaning fanlar tizimida umumdissiplinar fan sifatida tutgan uziga xosurni.

Asosiy sotsiologik tushunchalar

Fanda ilmiy tushunchalarning ahamiyati. Sotsiologik tushunchalarni yaratish. Tushuncha nazariyaning asosiy tarkibiy elementa. Tabiiy fanlarning sotsiologiya fani tushunchalarini paydo yaratilishidagi ta'siri. Zamonaviy sotsiologiyaga matematika fani tushunchalarining kirib kelishi. XIX asrning oxiri va XIX boshida falsafiy tushunchalarning nazariy sotsiologiyaga ta'siri. Asosiy sotsiologik kategoriyalar: sotsial vokelik, sotsial munosabat, sotsial xarakat, sotsial institut, sotsial struktura va boshkalar. Sotsiologik tushunchalarning asosiy turlari: umumfalsafiy, xususiy sotsiologik, amaliy sotsiologik. Fanning tushuncha-kategoriya apparati rivojlanishining dolzarb muammolari.

Sotsiologiya metodologiyalari

Metodologiya tushunchasi. Sotsiologik nazariya bilimlar sintezi

sifatida. Sotsiologiya metodologiyasi shakllanishining evolyutsiyasi. Pozitivistik, psixologik, nepozitivistik, fenomenologiya reapistik metodologiyalar. Asosiy, umumiy va maxsus sotsiologik nazariyalar. Sotsiologik nazariyalarning funksiyalari. Konunlar, kategoriyalar va tushunchalar sotsiologik nazariyaning elementlari sifatida.

Sotsiologiya paradigmalari

Paradigma tushunchasi va mohiyati. Fanning paradigmali statuyey. Fanning rivojlanishidagi asosiy boskichlar: meyoriy, anormap, krizis va inkilob boskichlari. Fanning paradigmali mavkeining mezonlari. Fan paradigmasi va ilmiy nazariya. Sotsiologik paradigma va sotsiologik nazariyalar. Sotsiologik nazariya va metanazariya. Metasotsiologiya. Asosiy sotsiologik paradigmalar: sotsial faktlar; sotsial definititsiyalar; sotsial xatti-xarakat; psixologik determinizm; sotsial-tarixiy determinizm paradigmalari.

Ijtimoiy konunlar

Fanda konun tushunchasi. Tabiat va jamiyat Qonunlari: uxshashliklar va uziga xoslik. Ijtimoiy konunning sotsiologiyani predmeta sifatidagi umumiy xarakteristikasi. Ijtimoiy mexanizm tushunchasi. Ijtimoiy konun turlari: dinamik, statistik va boshkalar. Sharq mutafakkirlari karashlarida ijtimoiy konun va tendensiyalarning kutarilishi. Farb sotsiologiyasida konun tushunchasi talkini. Konun ustuvorligi tushunchasi va uni ijtimoiy tarakkiyotga ta'siri.

Sotsial status va roller

Sotsial status tugrisida tushuncha. Kishining statusimazmuni, mohiyati va uni ijtimoiy xayotda tutgan urni. Asosiy va asosiy bulmagan (laxzali) statuslar. Statuslarni turlarga ajratish. Sotsial va shaxsiy statuslar O'rtasidagi farklar. Belgilanadigan va erishiladigan statuslar. Tugma status. Arapash status. Insonning statusli kiyofasi: barcha statuslar majmui. Statusli guruxdar, sotsial kategoriyalar. Statuslarni mos kelmasligi. Statuslar iyeraxiyasi. Sotsial meyorlar va sotsial rollar. Rol xatti-xarakatning modeli sifatida. Rolli yigilma. Sotsial yul-yurik. Rol va statusning mos kelishi. Statuslararo distansiya.

Sotsial xarakat va sotsial o'zaro-xarakatlar

Sotsial xarakat tushunchasi va mohiyati. Sotsial xarakat belgilari. Sotsial xarakat strukturasi. M.Veberning sotsial xdrakat tugrisidagi karashlari. Sotsial xarakat turlari: maksadli-ratsional (okilona), maksadli-kadriyatli, an'anaviy va affektiv. T.Parsonsnings sotsial xarakat tugrisidagi nazariyasi. Sotsial xarakatni amalga oshirish mexanizmlari. Sotsial o'zaro xarakat tushunchasi va mohiyati. Sotsial o'zaro xarakat strukturasi. Sotsial o'zaro xarakat turlari.

Sotsializatsiya jarayonlari

Sotsializatsiya tushunchasi. Sotsializatsiya kishilarga ijtimoiymadaniy meyorlarni singdirish va sotsial rollarni uzlashtirish mexanizmi sifatida. Sotsializatsiyada universallik va uziga xoslik. Sotsializatsiya mexanizm va jarayon sifatida. Sotsializatsiya jarayoni: boskich va davrlari. Birlamchi va ikkilamchi sotsializatsiya. Sotsializatsiya agentlari va institutlari. Sotsializatsiya va shaxsning shakllanishi. Sotsial «Men»ni paydo bulishi. Ch.Kulining «Kuzgudagi Men» nazariyasi. «Men» jarayon sifatida. Sotsializatsiyaning tarkibiy qismlari. Tarbiya, ulgayish, majburlash, urgatish. Desotsializatsiya va resotsializatsiya.

Sotsial guruxlar

Sotsial gurux tushunchasi, uning asosiy belgilari. Sotsial gurux turlari: sinflar, millatlar, demografik birlashmalar, jamoalar va boshkalar. Eys (elita) guruxlar tushunchasi. Sotsiologiyada sotsial guruxlarga ajratish mezonlarining xilma-xilligi: shakllanish usuliga kura, faoliyat sohasiga kura, o'zaro ta'sir turiga kura va boshkalar. Fap6 sotsiologiyasida kichik guruxlar nazariyasi: sotsiometriya, gurux o'zgaruvchanligi, psixoterapevtik va boshkalar sotsial guruxlarning shakllanishi, ishlashi va tarakkiy etishi konunlarini tushuntiruvchi nazariyalar sifatida. Kvaziguruxlar. Konkarindoshlikka asoslangan guruxlar: urug, kabila, karindoshlar, oila, elat, millat. Ommani sotsiologik urganish.

Sotsial institutlar

Sotsiologiyada sotsial institut tushunchasi. Sotsial institut belgilari. Sotsial institutning asosiy vazifalari. Sotsial institut turlari: oila, siyosat, din,iqtisod, ta'lim, huquq va boshkalar. Jamiyat xayotida sotsial institutlarning urni. Oila va nikox. Iqtisodiy institutlar. Ularning kurinishlari va vazifalari. Yashirin va norasmiy iqtisodiyot. O'zbekistonda huquqiy ongning uziga xosligi. O'zbekistonda fukarolik jamiyati institutlarini shakllantirish va rivojlantirish. Din sotsiomadaniy institut sifatida. Ta'lim sotsial institute sifatida. Uning tarakkiyoti va shakllari. Umumiy, O'rta-maxsus va oliy ta'lim. Oliy ta'lim va fan: tarkibi va ilmiy-pedagogik kadrlar. O'zbekiston oliy ta'lim tizimi va Yevropa xamda AQSh universitetlari: umumiylik va xususiylik. Ta'lim tizimidagi islohotlar: tajriba va istikbol.

Sotsial munosabatlar

Sotsial munosabatlar tushunchasi, strukturasi, mohiyati. Sotsial munosabat turlari: xamfirklik, kooperatsiya, konfliktlar, kurash, begonashuv, befarklik, krizis, kamsitish, notenglik. Sotsial munosabatlar tizimidagi plyuralizm. Xdmfirklik, barkarorlik va kooperatsiya - sotsial tizimlarning muvaffakiyatli ishlashining omillari sifatida. E.Dyurkgeym konsepsiyasida xamfirklik tushunchasi. Kooperatsiya ijtimoiylikning asosiy belgisi sifatida. Pozitivizm sotsiologiyasida barkarorlik

va inkirozmuammosi. Barkarorlikni strukturaviy-funksional asoslash. Begonalashuv va tanazzul. E.Dyurkgeymning anomiya (konunsizlik) konsepsiyasi, F.Tennis, M.Veber, G.Zimmel va sotsiologiyaning boshqa asoschilari ta'limotlarida begonalashuv va jamiyatdagi krizis xodisalarining o'zaro alokodorligi tugrisidagi fikrlari. Begonalashuv turlari va ularning ijtimoiy oqibatlarini. Tenglik va plyuralizm ijtimoiy tuzum tarakkiyotining tamoyillari sifatida. Milliy goya va milliy mafkuraning sotsial munosabatlar tizimidagi urni.

Jamiyat sotsial tizim sifatida

Sotsial tizimlar, ularning turlari. Ijtimoiy tashkilot darajalari. Inson sotsial tizimning tarkibiy kismi sifatida. Sotsial tizim dinamikasi va barkarorlik muammolari. Jamiyatning mazmuni, tarkibi va funksiyalari tizimlar sifatida. «Jamiyat» tushunchasi, uning sifatli tasniflari: butunlik, ijtimoiylik, barkarorlik, aloxidalik va uziga yetarlilik, uzini boshkara olishga kobilligi. Jamiyat strukturasi: ma'naviy, iqtisodiy, siyosiy, huquqiy. Jamiyat turlari: an'anaviy, industrial, postindustrial. Jamiyatning zamonaviy tushunchalari: «ochik jamiyat», «yopik jamiyat», «informatsion jamiyat».

Jamiyat va iqtisod

Iqtisodiy munosabatlar: mulkchilik, ishlab chikarish, ayirbosh, taksimot, iste'mol. Iqtisodiy munosabatlarva xujalik ukladi. Iqtisodning ijtimoiy-madaniy uziga xosligi. Jamiyatning iqtisodiy va boshqa sohalarining o'zaro munosabatlari. K.Marksning jamiyat mavjudligi va rivojida iqtisodning dominant roli xakidagi goyalari. Jamiyat va iqtisod o'zaro munosabatlari xakida G.Spensearning karashlari. E.Dyurkgeym, M.Veber, T.Parsons nazariyalarida din, huquq, madaniyat, axlok kabi sotsial institutlarning iqtisodiy tarakkiyotga ta'sirining taxlili. E.Dyurkgeym mehnatning ijtimoiy taksimoti xakida. Zamonaviy iqtisod ishlab chikarish, xizmat kursatish va taksimot jarayonlarini aks ettiradigan ijtimoiy rollar va statuslarning uziga xos tizimi sifatida. Transmilliy korporatsiyalar va dunyoning moliyaviy institutlari: global, mintakaviy va milliy ijtimoiy-iqtisodiy manfaatlar.

Jamiyat va davlat

Davlat va jamiyat tushunchalari. Antik davrda davlatning vujudga kelishi sabablari. Davlatjamiyat boshkaruvining apparata sifatida. Fransuz mutafakkirlari - Sen-Simon, Sh.Monteskye, J.J.Russo va boshkalarining davlat va fukarolik jamiyati xakidagi karashlari. Davlat, xoqimiyat va siyosiy tuzummunosabatlari. Jamiyatning davlat tuzumi. Fukarolik jamiyati va davlat munosabatlari. O'zbekistonda fukarolik jamiyati shakllanishining ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy omillari.

Jamiyat va siyosat

Siyosat tushunchasi. Jamiyatning siyosiy tashkiloti. Siyosiy

xoqimiyat: faoliyat kursatishi shakllari va metodlarining davlat va jamiyat munosabatlarida namoyon bulishi. M.Veberning xoqimiyat turlari: xarizmatak, totalitar, demokratik xakidagi goyalari. Kishilar, ijtimoiy guruxlar, etnik jamoalarning siyosiy ongi va manfaatlari. V.Paretoning elita nazariyasi. Chikago maktabi vakillarining jamiyat va siyosat masalalari o‘zaro munosabatlari buyicha ishlab chikgan ta’limotlari. Zamonaviy ijtimoiy-siyosiy jarayonlar va jaxon siyosatining sub’ektlari.

Jamiyat va madaniyat

Jamiyat ijtimoiy-madaniy tizim sifatida. M.Veber tomonidan sotsiologiyani madaniyat xakidagi empirik fan sifatida asoslanishi. G.Zimmelning madaniyatning sotsiologik jixatini aks ettiruvchi ta’limoti. Madaniyatning institutsionalizatsiya jarayonlariga ta’siri. Madaniyat va tsivilizatsiya. Farb tsivilizatsiyasining xaloqati Xakidagi tankidiy sotsiologik goyalar. Toynbining sivilizatsion taraqqiyotning notekis xarakati, an’anaviy, zamonaviy va postzamonaviy sivilizatsiya turlariga ajratish fikrlari. Taraqqiyotning ijtimoiy-madaniy modelini yaratishga urinishlar. Madaniya globalizatsiya va uning oqibatlarini.

Jamiyat va din

Din tushunchasi va uning ijtimoiy mazmuni. Din ijtimoiy xayotning eng kuxna elementa. Kishilik jamiyati tarixida din va diniy e’tikod ahamiyati. Movarounnaxr mutafakkirlari asarlarida dinni jamiyat xayotidagi urni masalalariga bulgan munosabatlarning yoritilishi. Jaxon dinlari: xristianlik, islom va buddizm xamda ularning evolyutsisi. Dinning sotsial funksiyalari. Din sotsiologiyasi sotsiologik bilimning muxim tarmok yunalishi sifatida. Din va diniy e’tikod sotsiologik taxdil ob’ekti sifatida. Zamonaviy jamiyatda dinning urni va uni davlat bilan o‘zaro munosabati. O‘zbekistonda diniylik va dunyoviylik munosabatlari.

Jamiyatning sotsial strukturasi

Sotsial struktura tushunchasi. Sharq jamiyatida sotsial tabakalashish muammolari. Platonning asarlarida sotsial struktura masalalarining taxlili. Aristotel tomonidan o‘rta sinfnin ijtimoiy taraqqiyot omili sifatida asoslanishi. Forobiyning ijtimoiy karashlarida sotsial struktura muammolarining tadqiq etilishi. A.R.Redkliff-Braun va B.Malinovskiylarning strukturali-funksional yondashuvlari. R.Mertonning strukturali-funksional tahlili. Sotsial tabakalanishga sinfiylik tamoyilining kullanishi va uning salbiy oqibatlarini. Ommaviy katagonlar - sinfiy yondoshuvning maxsuli. XX asrning 20-30 yillaridagi sinfiy tabakalashuv va uni uzbek xalkiga keltirgan jiddiy va ayanchli oqibatlarini. Sotsial struktura tushunchasining zamonaviy goyalari. Jamiyatning sotsial strukturasi rivojlanishining zamonaviy tendensiyalari. Sotsial-demografik

struktura: O'zbekiston jamiyati xolati va mohiyati.

Sotsial stratifikatsiya

Sotsial stratifikatsiya tushunchasi. «Sotsial tengsizlik», «sotsial stratifikatsiya», «strata» tushunchalari aloqadorligi. Sotsial stratifikatsiyaning sotsial tizim bilan o'zaro aloqasi. P.A.Sorokinning sotsial stratifikatsiya tugrisidagi nazariyasi. Stratifikatsiya asoslari va mezonlari: iqtisodiy xolat, mavke, ta'lim va xoqimiyat. Stratifikatsiya va sotsial differensiatsiya. Stratifikatsion tizimlar: kullik, kasta, klan va sinf. Ochik va yopik tizimlar. Sotsial stratifikatsiya nazariyasi sinfiylik ta'limotiga karshi goya sifatida. Zamonaviy O'zbekistonda sotsial stratifikatsiya masalalari taxlili. Sotsial stratifikatsiyaning tarixiy turlari: kuldorlik, kastalar, tabaka, sinflar. Sotsial stratifikatsiyaning ulchanishi: daromad, xoqimiyat, ta'lim, prestij. Vertikal va gorizonttal stratifikatsiya. P.Sorokin buyicha sotsial stratifikatsiyaning turlari: iqtisodiy, siyosiy, kasbiy. Jamiyatning sinfiy tizimi. Marginallik. «Kambagallik» tushunchasi. Kambagallik masshtabi. Kambagallik darajasi. Absolyut va nisbatan kambagallik. Kashshoqlik va deprivatsiya. Kambagallik submadaniyati. O'rta sinf. O'rta sinf tarkibi. O'rta sinfnig parametrlari. O'rta sinfnig kadriyatlar oriyentatsiyasi. O'rta sinfnig xarakatchanlik kanallari va tuldirish manbalari. «Boylik» tushunchasi. Elitalar jamiyati. Xukmron sinf va nomenklatura. Elitaning sirkulyatsiya nazariyasi. R.Millsning «Xukmron elita»si.

Sotsial mobillik

Sotsial mobillik tushunchasi. Sotsial mobillik tugrisidagi sotsiologiya klassiklari: M.Veber, E.Giddens, T.Parsons, P.Sorokin va boshkalarining karashlari. Mobillik belgilari. Mobillik turlari: gorizonttal va vertikal. Guruxiy va individual mobillik. Avlod ichidagi va avlodlar o'rtasidagi sotsial mobillik. Strukturaviy sotsial mobillik. Jamiyatda sotsial mobillik yullari. Guruxiy berklilik. Mobillikning demografik omillari. Migratsiya va uning tarixiy shakllari. Emigratsiya va migratsiya. Mehnat va iqtisodiy migratsiya. Xorijiy ishchi kuchlar bozori. «Aqlar oqimi». Majburiy migratsiya va qochqinlar.

Etnosotsiologiya

Etnosotsiologiya mustakil fan sifatida. Etnosotsiologiyaning predmeti, strukturasi va asosiy tushunchalari. Etnosotsiologiyaning tadqiqot metodlari. «Ijtimoiy» va «etnik» munosabatlar. Etniklikning asosiy vazifalari va asosiy tadqiqot kurinishlari. O'zbekistonda etnosotsiologik bilimlarni vujudga kelishi. Millat madaniy-psixologik jamoa sifatida. «Etnos» va «millat» tushunchalarining o'zaro boglikligi. Zamonaviy dunyoda etnik omilning urni. Etniklik nazariyasi va konsepsiyasi. Fukarolik muammosi. Etnik aralashuvchanlik. Zamonaviy dunyoda etnik

munosabatlar. Etnik va siyosiy jarayonlarning o'zaro munosabati. Milliy-etnik jamoalarning tarixiy va zamonaviy nazariyalari. XX asrdagi millatlarni urganuvchi maktab va yunalishlar. XX asrdagi milliy jamoalar va etnoslar konsepsiyasi. Funktsionalizm. Amerika maktabi. Etnopsixologik maktab. Klod Levi-Strosning strukturalizm nazariyasi. Lesli Elvin Uaytning neoevolyutsionalizm nazariyasi. L.Gumilyovning etnogenez konsepsiyasi.

Sotsial konfliktlar

Sotsial konflikt tushunchasi. Sotsial konfliktlarning ruy berish bosqichlari. Sotsial konfliktlarning funksiyasi va sub'ektlari. Konflikt turlari: shaxslararo konflikt, shaxslar ichida konflikt, shaxe va gurux o'rtasida konflikt, guruxlararo konflikt, davlatlararo konflikt, millatlararo konflikt. Konflikt sabablari. Sotsial konflikt dinamikasi. Konfliktli vaziyatlarda xulkatvor strategiyasi: moslashish, kompromiss, xamkorlik, inkor etish, munozarali. Konfliktni xal etish: uning mohiyatini xisobga olib, maksadini inobatga olib, jarayonning dinamikasini rivojlanishini xisobga olib.

Ekologiya sotsiologiyasi

Ekologiya sotsiologiyasi tushunchasi. Uning shakllanish davrlari. Ekologik vaziyat tushunchasi. Sanoatlashgan va agrar xududlardagi ekologik vaziyat: umumiylik va xususiylik. Atrof muxit xolati: dunyoda, mintakada, mamlakatda, viloyatda, shaxar, tuman va kishlokda. Noxush ekologik xududlar va ulardagi xolatni yaxshilashning ijtimoiy-iqtisodiy omillari. Ekologik madaniyat va unin asosiy elementlari. Ekologik ong tushunchasi. Ekologik ong saviyasi uni rivojlantirish tendensiyasi. Barkaror ijtimoiy rivojlanish konsepsiyasi, uning asosiy tamoyillari va unda ekologik ong ahamiyati. Ilmiy-texnikaviy taraqqiyot davrida ekologik ongning roli. Ekologik ijtimoiy xarakatlar. «EKOSAN» tashkiloti va uni O'zbekistondagi ekologik vaziyatni yaxshilashdagi roli. Ekologiya sotsiologiyaning asosiy kontsepsiyasi. Zamonaviy davrning dolzarb ekologik muammolari va ularni amaliy jixatlarda tadqiq kilishda sotsiologiyaning urni.

Sotsial kommunikatsiya

Sotsial kommunikatsiya tushunchasi. Sotsial kommunikatsiya jarayoniga berilgan asosiy ta'riflar va modellar. Sotsial kommunikatsiya - ma'lumotlarni uzatish, sotsial tizim elementlarni o'zaro boglovchi jarayon sifatida. Sotsial kommunikatsiyaning turlari. Jamoatchilik fikri va sotsial stereotiplar ommaviy kommunikatsiya natijalari sifatida. Informatsion tusiklar. Mish-mishlar norasmiy kommunikatsii maxsuli. Zamonaviy jamiyat xayotida sotsial kommunikatsiya urni va ahamiyati

Sotsial o'zgarishlar va taraqqiyot

Sotsial o'zgarish: tushuncha va shakllari. Sotsial o'zgarishlar strukturasi va mexanizmlari. O'zgarish, rivojlanish, progress, regress. Sotsial o'zgarishlar tugrisidagi nazariyalar, sotsial o'zgarishlarga olib boruvchi omillar. Jamiyatning evolyutsion rivoji. Sotsial inkiloblar va ularning salbiy oqibatlari. Zamonaviy sotsiologiyada sotsial o'zgarishlar nazariyalari. Sotsial o'zgarish va sotsial barkarorlik. Sotsial keskinlik. Yangi sharoitlarda sotsialtransformatsiya: yunalishlari, omillari, sotsial oqibatlari. Globalizatsiya va o'zgarayotgan dunyo. Global rivojlanish. Dunyo tizimlarini shakllanishi. Jaxon xamjamiyatida O'zbekistonning tutgan urni.

Sotsial infrastruktura

Sotsial infrastruktura tushunchasi. Sotsial infrastruktura ijtimoiy taraqqiyot omili. Amerikalik iqtisodchi P.Rozenshteyn sotsial infrastruktura tushunchasi muallifi. XX asrning 40-yillarida fanga sotsial infrastruktura tushunchasining joriy etilishi. Sotsial infrastruktura iqtisodiy va ijtimoiy xayot sharoitlarini urganish omili. Sotsial infrstrukturaning moddiy buyum muxiti va shaxe, gurux, sinf, jamiyat munosabatlari xamda aloqalarini namoyon kilishi. Sotsial infrastruktura sotsial sub'ekt asosiy faoliyatini (mehnat, ijtimoiy-siyosiy, madaniy, oilaviy, maishiy) ratsional tashkil kilish mexanizmi sifatida. Sotsial infrastrukturaning asosiy ob'ektlari. Sotsial infrastrukturaning shakllari: chiziqli (temir yul, avtotrassa, aloqa seti, jlekr uzatish liniyalari va x.z). Aniq (maktablar, teatrlar, oliy ukuv yurtlari va x.z.). Sotsial infrastrukturaning milliy xususiyati. Murakkab tizimli xududlarning sotsial infrastrukturasini. Sotsial infrastruktura rivojining tendensiyasi.

Zamonaviy sotsiologiya va uning taraqqiyoti istikbollari

Global jaxon xamjamiyati zamonaviy sotsiologiyaning ob'ekta sifatida. Yangi sotsiologik ta'limotlar. XXI asrdagi sotsiologik paradigmalar. Sotsiologiyada modern va postmodernizm nazariyalari. O'zbekistonda sotsiologiya: sotsial jarayonlarni globallashuvi sharoitida rivojlanish muammolari. Zamonaviy axborot texnologiyalaridan empirik va amapiy sotsiologik tadqiqotlarda foydalanish. Yangi sotsial texnologiyalar va sotsiomadaniy tadqiqotlar. Axborot jamiyati sharoitida sotsial bashorat va loyixalashtirish.

Asosiy adabiyotlar

1. Фролов С.С. Общая социология. // Учебник. - Москва: «Проспект», 2012.
2. Тощенко Ж.Т. Социология. // Учебник. - Москва: «ЮНИТИ»,

2012.

Qo‘shimcha adabiyotlar

3. Алиев Б., Рафиков Г., Султонов Т., Муллажонова М., Рахмонов Б. ва бошқалар. Социология. (Ўқув қўлланма). - Тошкент: ТДЮИ нашриёти. 2006.
4. Социология //Ўқув қўлланма. Убайдуллаева Р.А., Бекмуродов М.Б., Ота-Мирзаев О.Б. ва бошқ. - Тошкент: А. Кодирий номидаги халқ мероси, 2002.
5. Социология. Алиқориев Н.С, Бекмуродов М.Б., Ота-Мирзаев О.Б., ва бошқ. - Тошкент: 2001.
6. Умумий социология. (Алиқориев Н.С ва Убайдуллаева Р.Т таҳрири остида). - Тошкент: 1999.

Axborot manbalari

1. www.gov.uz - Ўзбекистон Республикаси ҳукумат портали.
2. www.lex.uz - Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллим базаси.
3. <http://www.2005le.uz>
4. <http://www.zivonet.uz>

“SOTSILOGIK TADQIQOTLAR METODOLOGIYASI, METODI VA TEXNIKASI” fanining mazmuni

Sotsiologik tadqiqotlar metodologiyasi, metodi, texnikasi va protsedurasi.

Sotsiologik tadqiqot jarayonining asosiy tushunchalari: metodologiya, metodika, texnika, protsedura. Tadqiqot metodologiyasi va metodini aniqlash, ularning o‘xshashligi va farqlari. Metod va metodologiya tushunchalarining aloqasi. Protседura texnik usul va operatsiyalar ketma-ketligini mantiqiy tuzilishi sifatida.

Sotsiologik tadqiqotlarning asosiy bosqichlari

“Sotsiologik tadqiqot” tushunchasi, sotsiologik bilish tizimida uning funktsiyalari. Sotsiologik tadqiqotlarning amaliy qo‘llanishi. Sotsiologik tadqiqot bosqichlari to‘g‘risidagi turli qarashlar. Tayyorlov bosqichi; dala ishlari; ma‘lumotlarni qayta ishlash; hisobot yozish.

Asosiy harakat turlari: tadqiqot dasturini tayyorlash, ma‘lumotlar yig‘ish, ma‘lumotlar tahlili. Sotsiologik tadqiqotlarning tasniflash mezonlari va asosiy turlari.

Sotsiologiya fanining 3 o‘zaro bog‘langan darajalari: 1) umumsotsiologik nazariya va metodologiya. 2) Maxsus sotsiologik nazariyalar. 3) Empirik sotsiologik tadqiqotlar. Sotsiologik tadqiqotning 4 bosqichi: 1) tadqiqotni tayyorlash; 2) birlamchi ma‘lumotlar yig‘ish; 3) ma‘lumotlarni qayta ishlash;

4) ma'lumotlar tahlili, hisobot.

Sotsiologik tadqiqotlarning turkumlanishi

Sotsiologik tadqiqotlarning 3 asosiy turlari:

I. Razvedkali tadqiqotlar. Foydalanish sohasi, asosiy vazifalari. Ekspress tadqiqot razvedkali tadqiqotning turi sifatida. Jamoatchilik fikrining vazifalari. Tadqiqotning bu turida ma'lumotlar yig'ish metodlari.

II. Tasvirlovchi tadqiqotlar. Uni qo'llash sohalari tasvirlovchi tadqiqot dasturi. Tahlil ob'yekti. Tasvirlovchi tadqiqotda ma'lumotlar yig'ish metodlarini tanlash. Turli metodlarni hisobga olish.

III. Analitik tadqiqotlar. Analitik tadqiqotning maqsadi.

Amaliy ahamiyati. Analitik tadqiqotlarni tayyorlash. Sotsiologik ma'lumotlar yig'ishning kompleks xarakteri. Eksperiment analitik tadqiqotning turi sifatida. Eksperiment o'tkazishning metodik xususiyatlari. Qo'shimcha mezonlar. Sotsiologik tadqiqot turlari tasnifi.

Sotsiologik tadqiqotlarda miqdoriy va sifatli strategiyalar

Miqdoriy va sifatli tadqiqot metodlari. Miqdoriy va sifatli tadqiqotlar mohiyati va tafovut. Miqdoriy o'lchov va sifatli o'lchov strategiyalari. Nuqtali tadqiqot. Qayta o'tkaziladigan tadqiqotlar. Kogortali tadqiqot. Trend tadqiqot. Panel tadqiqotlar. Monitoring.

Sotsiologik tadqiqot dasturi

Dastur sotsiologik tadqiqotning asosiy hujjati sifatida. Dastur yangi sotsial bilim olishning yo'llari, yondashuvlarni nazariy ishlab chiqish sifatida. Dastur tushunchasi, sotsiologik tadqiqotda uning o'rni va ahamiyati. Dastur vazifalari: metodologik, metodik, bashoratga oid, tashkiliy-texnologik. Dastur mazmuni: sotsiologik tadqiqotning metodologik, metodik, tashkiliy rejasi. Tadqiqotning 2 turi va ularga mos keladigan dasturlar: 1) nazariy-amaliy, 2) amaliy. Dastur tuzishning qat'iy qo'yilgan bosqichlari.

Sotsiologik tadqiqot muammosi va strategik rejasini asoslash

Sotsial jarayonlar dinamikasini o'rganish va sotsial qarama-qarshiliklarni yechish zaruriyati - amaliy sotsiologik tadqiqot rivojining asosi sifatida. Sotsial muammo turlari va muammoli vaziyat belgilari. Sotsial muammoni tadqiqot muammosi sifatida kontseptual asoslash - sotsiologik tadqiqot dasturi tuzishning asosiy vazifasi.

Tadqiqot dasturida muammoni asoslashning xususiyatlari. "Tadqiqotning strategik rejasi" tushunchasi sotsial muammoni ilmiy kontseptualizatsiya qilish darajasining ifodasi sifatida.

Tadqiqot strategik rejasining tarkibiy elementlari va turlari.

Sotsiologik tadqiqot ob'yekti, predmeti, maqsad va vazifalarini belgilash

Tadqiqot ob'yekti va predmetini chegaralash (ob'yektning asosiy

belgilarini ajratish, muammoni tahlil etishning dastlabki tushunchalarini aniqlash) - asoslashning dastlaki bosqichi sifatida.

Tadqiqot maqsadi va vazifalarini belgilashda tadqiqot muammosini asoslashning ahamiyati. Asosiy va yordamchi vazifalar. Tadqiqot muammosi turlari va sotsiologik tadqiqot dasturida ularni formallashtirish yo'llari. Izlanuvchi, tasviriy, analitik, eksperimental tadqiqotlarda sotsiologik muammoni asoslashning o'ziga xos tomonlari.

Sotsiologik tadqiqotda gipotezalar. Asosiy tushunchalar interpretatsiyasi va operatsionalizatsiyasi

Gipotezalarni ilgari surish protsedurasi. Gipotezalar tasnifi. Tasviriy, tushuntiruvchi, genetik gipotezalar. Asos-gipoteza va oqibat- gipoteza. Gipotezalar tuzishga qo'yiladigan asosiy talablar. Tadqiqot gipotezasi bilan vazifalari o'rtasidagi o'zaro aloqa. Asoslanganlik, mantiqiy mutanosiblik va muqobillik tamoyillari. Gipotezalarni tekshirishni rejalashtirish va uning keyingi tadqiqot protseduralarini ishlab chiqishdagi o'rni.

Tadqiqotning kontseptual modelidan tadqiqotning predmetli sohalarini tasvirlashga o'tish. Ilgari surilgan gipotezalardan natijalarni bilish va ularni tekshirish uchun empirik referentlarni izlash. Kontseptual modelning mantiqiy tahlili, asosiy tushunchalar interpretatsiyasi. Tayanch tushunchalar bilan tadqiqotning predmetiga tegishli bo'lgan empirik indikatorlar o'rtasidagi o'zaro aloqalarni aniqlash.

Empirik indikator kuzatish va o'lchash mumkin bo'ladigan ob'yekt belgilari ko'rsatkichi sifatida. Tushunchalar operatsionalizatsiyasi - empirik belgilar va ularni qayd etish usullari mazmunini ochishdir.

Tushunchalarni operatsion aniqlash, ilgari surilgan gipotezaga muvofiq, indikatorlar tizimini yaratish. Indikatorlar va tekshiriladigan gipoteza o'rtasidagi nisbatda determinatsiya, inter sub'yektivlik va kerakli aloqalar talabi. Indeks tushunchasi. Sotsiologik tadqiqotda tushunchalarning operatsionalizatsiyasi chegaralari.

Sotsiologik tadqiqotda shkalalar. Sotsial yo'l-yo'riqlarni o'lchash metodlari

Shkala-o'lchov etaloni. O'lchash etalonlarini izlash. Birlamchi o'lchov protsedurasining tekshirishda ishonchlilik usullari. Shkalalarning umumiy tasnifi. Oddiy nominal shkala. Qisman tartiblangan nominal shkala. Tartiblangan shkala, teng intervalli metrik shkala. Proportsional baholangan shkala. L.Guttman shkalasida bir yo'nalishli kontinuumni izlash (tartiblangan nominal shkala). Tyorstounning teng intervalli shkalasida berilgan punktlarni tanlab olishda sudyalardan foydalanish. Birlamchi sotsial tasniflarni belgilashda turtga cheklangan kvantifikatsiya.

"Sotsial yo'l-yo'riq" tushunchasi, sotsiologik tadqiqotda uni ta'riflashning xususiyatlari. Sotsial yo'l-yo'riqlarning yo'nalganligini o'rganish ommaviy harakatlarni bashorat qilishni shakllantirish zamini sifatida. Sotsial yo'l-yo'riqlarning qadriyatli tabiati va ularni tasniflash tamoyillari. Sotsial yo'l-

yo'riqlarni amaliy sotsiologiya metodlari - shkalalar yordamida tadqiq etish. O'z-o'zini baholash shkalasi, uning tuzilishi, qo'llash imkoniyatlari. Juftli taqqoslash metodi, uning mohiyati, "sotsial distantsiyalar"ni o'lchashda undan foydalanish.

Ma'lumotlarni jadval va grafik ko'rinishda taqdim etish

Ma'lumotlarni jadvallarga tushirish. Jadvallarni tahrirlash texnikasi. Ma'lumotlarni grafik tarzida taqdim etish. Birlamchi ma'lumotlarni grafik chizmalar va organayzerlarga tushirish.

Sotsiologik tadqiqotda tanlash metodi. Ehtimolli tanlash metodlari

Sotsiologiyada tanlash metodini qo'llashning xususiyatlari. Tanlash metodining mohiyati. Tanlashni amalga oshirish bilan bog'liq tushunchalar: umumiy va tanlanma majmua, tanlash birliklari, tahlil birliklari, dispersiya. Tanlashni tashkil etish tamoyillari. Tanlash metodini qo'llashning shartlari. Tanlashni tuzishning asosiy metodlari: ehtimolli tanlash metodi va qat'iy bo'lmagan tasodifiy metodlar. Sotsiologik tadqiqotlarda tanlashlarning matematik tahlili.

Oddiy tasodifiy, sistematik, seriyali; ko'p bosqichli, kombinatsiyalashgan, ko'p fazali; stratifikatsiyali va uyali. Qat'iy bo'lmagan tasodifiy metodlarga asoslangan tanlash turlari: maqsadli, kvotali, stixiyali va boshqa. Tanlash ko'lamli. Proportsional va noproportsional tanlash.

Ma'lumotlar yig'ish metodlarining umumiy tasnifi

Tadqiqotning maqsad va vazifalariga ko'ra ma'lumotlar yig'ish metodlarini tanlash. Ma'lumotlar yig'ish metodlarini umumiy tasnifi. Adabiyotlar, hujjatlar, birlamchi ma'lumotlar tahlili. Aksiologik; biografik; kuzatish; ekspert baholash; so'rov; afzalliklarni bilish; kross-madaniy taqqoslash; monografik; juftli taqqoslash metodlari.

Hujjatlarni tahlil qilish metodi

Hujjatlar sotsiologik ma'lumotlarning eng muhim manbai sifatida. Sotsiologiyada hujjat tushunchasi. Hujjatlar tasnifi: ma'lumotlarni qayd etilishiga ko'ra; ma'lumotlarni olish usuliga ko'ra; mualliflik xarakteriga ko'ra; ma'lumotlarga "yaqinlik" darajasiga ko'ra. Yozma hujjatlar: davlat va markaziy arxivlar; tashkilot va korxona arxivlari; hisobot statistikalari; ilmiy nashrlar; matbuot; shaxsiy hujjatlar; empirik ma'lumotlar arxivi. Ikonografik hujjatlar (kino-video va fotohujjatlar). Fonetik hujjatlar. Sotsiologik tadqiqotlarda hujjatlarni tahlil qilish metodidan foydalanishning ustunlik va kamchilik tomonlari.

Hujjatlarni tahlil qilish protsedurasi

An'anaviy (klassik) formallashtirilgan (miqdoriy, kontent-analiz). Hujjatlarni tahlil qilishning an'anaviy usullarining umumiy tavsiflari: matnlarning ko'p qirraligi, hujjatlar mazmuni va yaratish maqsaddari; mazmunni sharhlash va ob'yektivlik. Hujjatlarni klassik tahlil qilish turlari.

Hujjatlarni tahlil qilish metodi bilan boshqa birlamchi ma'lumotlar to'plash metodlari o'rtasidagi nisbat. Hujjatlarni ichki va tashqi tahlil qilish. Huquqiy va psixologik tahlil.

Kontent-tahlil metodi

Kontent analiz hujjatlarlarni formal tahlil qilish vositasi sifatida. Sotsiologik tadqiqotda bu metoddan foydalanish imkoniyatlari. Hujjatlarni formal tahlil qilishning metodologik masalalari. Hujjatlar tili muammosi.

Kontent-analiz mohiyati, uning umumiy tavsifi, kuchli va kuchsiz tomonlari. Semantik, sintaksis, pragmatik va miqdoriy tahlil. Kontent-analiz texnikasi. "Mazmun birligi", "kuzatish birligi", "o'lchash (hisob-kitob) birligi" tushunchalari. Mazmun birliklarini loyihalashtirish usullari. Kontent-analizni amalga oshirish metodikasi. Hujjatlarni tanlash va hujjat tipidagi ma'lumotlarning sifati. Jamoatchilik fikrini o'rganishda kontent-analiz metodlaridan foydalanishning afzalliklari.

Kuzatish metodi

Ijtimoiy fanlarda kuzatish metodi. Kuzatish metodining mazmun mohiyati. Ilmiy kuzatishning alohida belgilari. Sotsiologik kuzatish xususiyatlari.

Kuzatishning tashkiliy protsedurasi

Kuzatish turlari. Rasmiylashtirilgan kuzatish. Ichki va tashqi kuzatish. Ichki anonim kuzatish. Kuzatish metodining yutug'i va kamchiliklari. Kuzatish metodida kuzatuvchining roli.

So'rov metodi

So'rov tushunchasi. So'rov ma'lumotlarining sifatiy mezonlari. O'lchov instrumentining ilmiy asoslanganligi: 1) relevantlik, 2) betaraflik (ob'ektivlik), 3) kira olishlik, 4) farqlantiruvchi qobiliyat. So'rovning asosiy bosqichlari: 1-bosqich adaptatsiya (razvedka, mashq, zondaj), 2-bosqich qo'yilgan maqsadga erishish (asosiy ma'lumotlar yig'ish), 3-bosqich so'rovni tugatish. So'rov ko'rinishlari: o'zaro ta'sirning xarakteriga ko'ra (anketa orqali va intervyu), o'tkazish joyiga ko'ra (yashash joyi yoki ish joyi), tadqiqotchi bilan respondent o'rtasidagi muloqot vositasiga ko'ra (matbuot, pochta, yakkama-yakka suhbat, telefon). So'rovning turli turlarining ustunlik va kamchilik tomonlari.

Anketa (so'rov varaqasi) orqali so'rov o'tkazish

So'rov varakasi orqali so'rov o'tkazish spetsifikasi birlamchi sotsiologik ma'lumotlar yig'ish metodi sifatida. Anketali so'rovning turli ko'rinishlari. Anketali so'rovning ustunlik va kamchiliklari.

Anketali so'rov bosqichlari va protseduralari. Sotsiologik so'rov varakasi (anketa) so'rovning asosiy instrumenti sifatida. So'rov varaqasining mantiqiy va tashkiliy tuzilishi, uni loyihalashtirishning asosiy tamoyillari va qoidalari. Kirish qismining o'rni va ahamiyati: tadqiqot maqsadlarini tushuntirish, javob berish qoidasini bayon etish, anonim xarakterda ekanligini kafolatlash. So'rov varaqasining asosiy qismi: dasturli savollarni tadqiqot

savollariga o'tkazish; mazmun bloklarini loyihalash; so'rov varaqasining mantiqiy chizmasini tuzish. So'rov varakasi kompozitsiyasi va uni rasmiylashtirish. Anketali so'rovni muvaffaqiyatli o'tkazish uchun zarur shart-sharoitlar. Pilotaj tadqiqot tushunchasi. So'rov varaqasini tarqatish va yig'ib olish texnikasi.

Anketa (so'rov varaqasi) tuzish

So'rovning faza va bosqichlariga ko'ra savollarning ketma-ketlik tamoyili. Savollarning joylantirish mantiqi. Savollarni qo'yish texnikasi. Anketani respondent xarakteriga mos kelishi. Savol shakllarini tanlash mezonlari. Savollar mazmuni. Faktlar haqidagi savollar. Bilim haqidagi savollar. Nuqtai-nazar, yo'l-yo'riq, hatti-harakat motivlari haqidagi savollar. Bilimni aniqlash uchun ishlatiladigan savollar. Yopiq, ochiq, yarim ochiq yoki yarim yopiq savollarni tuzish. Ochiq savollarni qayta ishlash. Anketada savollarning turli turi va ko'rinishlarini joylashish tamoyili. Maqsadiga ko'ra savol turlari: mazmunli (yoki natijali) va funktsional. Funktsional-psixologik savollar. Filtr savollar. Nazorat savollar. Ochiq va yopiq savollar (dixotomik, trixotomik, alternativ va "menyu-savol"). Dialog-savollar. Illyustratsiya savollari. Shkalali savollar.

Pochta va telefon orqali so'rov o'tkazish

Pochta orqali so'rov o'tkazish anketali so'rovning bir ko'rinishi sifatida. Uning ustunlik va kamchiliklari. Pochta orqali so'rov o'tkazishning metodik-tashkiliy vazifalari va uning instrumentariysi — pochta so'rov varaqasini ishlab chiqish. Pochta so'rov varaqasining o'ziga xosligi: mazmunini oddiyligi, savol va javoblar tuzishning qisqa va lo'ndaligi.

Pochta orqali so'rov o'tkazishda tanlashning o'ziga xosligi. Pochta so'rovi o'tkazish orqali olingan ma'lumotlarning ishonchlilik muammosi. Javoblarni olish va uni bartaraf etish muammolari. So'rov varaqalarini qaytarilishini oshirish usullari: eslatma yuborish, mukofot taklif etish, qo'shimcha xat jo'natish va boshqalar. So'rov varakasi orqali so'rov o'tkazishda uchraydigan xato va qiyinchiliklar. Matbuot orqali so'rov — pochta orqali so'rov o'tkazishning ko'rinishi. Uning xususiyatlari. Tanlash muammosi, ma'lumotlarni reprezentativlik darajasi. Ma'lumotlarni qayta ishlash. Telefon orqali so'rov o'tkazish va uning xususiyatlari. Uning ustunlik va kamchiliklari. Telefon orqali so'rov o'tkazishning metodik-tashkiliy vazifalari va uning instrumentariysi. So'rov varaqasining o'ziga xosligi. Reprezentativlik muammosi.

Ekspert-so'rovi

Ekspert-so'rov metodologiyasi. Ekspert so'rov turlari. Ekspertlarni tanlash. Ekspert baholari. Ekspert so'rovi metodini qo'llash murakkabliklari. Ekspert so'rovi natijalarini rasmiylashtirish talablari.

Intervyu sotsiologik so'rov metodi sifatida

Intervyu sotsial informatsiya yig'ishning o'ziga xos metodi sifatida. Intervyuning so'rov varaqasi (anketali) orqali so'rov o'tkazishdan umumiy farqi. Sotsiologik va jurnalistik intervyuning xarakterli xususiyatlari. Intervyu

tasniflari: maqsad va vazifalariga ko'ra (terapevtik, sotsiologik, jurnalistik), texnikasiga ko'ra (fokuslashgan, fokuslashmagan, ochiq, yopiq); protsedurasiga ko'ra (direktiv, nodirektiv, formallashgan, erkin); respondentlarning xarakteriga ko'ra (guruh, yakka).

Intervyu o'tkazish protsedurasi

Intervyu o'tkazishda ma'lumotlar olishda sifatli metodikalarning hukmronligi. Psixanalitik g'oyalar erkin intervyu o'tkazish texnikasini ishlab chiqish uchun nazariy-metodologik asos sifatida. Intervyu mobaynida semantik noaniqlikni bartaraf etish vositalari. Intervyu sotsiolog bilan respondent sotsial-psixologik o'zaro munosabatining jarayoni sifatida. Suhbat yo'nalishining texnik usullari va respondentni javob berishga undash. "Intervyuer ta'siri". Intervyu usuli orqali olingan ma'lumotlarni qayd etish, qayta ishlash va tahlil qilish xususiyatlari.

Fokus-guruh metodi

Fokus-guruh metodining metodologik asoslari. Guruhli intervyu metodining shakllanishi. Guruhlar bilan eksperimental ishlash an'anasi. R.Merton bo'yicha fokuslashgan intervyu va fokus-guruh. Guruh sotsium modeli sifatida. Fokus-guruh va ichki kuzatuv. Fokus-guruh va individual chuqurlashtirilgan intervyu. Fokus-guruh va kontent-tahlil. Fokus-guruh maqsadlarining ilgari surilishi. Tadqiqot chegaralarini belgilash

Sotsiometriya metodi

Sotsiometrik so'rov kichik sotsial guruhlarda shaxslararo munosabatlarni o'lchash va tahlil qilish usuli sifatida. Metodni yaratilish tarixi va uning "o'rta darajali" sotsiologiya rivojida ahamiyati. Konkret sotsiologik tadqiqotlarda sotsiometriya metodini qo'llashning imkoniyatlari va uning chegaralanganligi. Sotsiometrik metod bilan o'rganiladigan aloqalar tipi.

Sotsiometrik so'rov o'tkazish protsedirasi

Sotsiometriya mezonlarini tanlash muammosi. Sotsiometrik test. Sotsiometrik varaqa, uning tuzilishi va ko'rinishlari. Sotsiometrik indeks yoki sonlar. Sotsiometrik o'lchash natijalari tahlili. Sotsiometrik matritsa va sotsiogramma. Sotsiometrik indekslar va ularning turlari. Sotsiometrik metodikalardan guruh qadriyatlar va ularning ierarxiyasini o'rganishda foydalanish. Sotsiometrik so'rov natijalarini qayta ishlash va tahlil qilish.

Sotsiologik tadqiqotda biografik metod

Biografik metodni yaratilishi: A.Tomas va F.Znanetski tadqiqoti. Tadqiqot protseduralari mazmuni: individual biografiyalar tahlili yordamida sotsial kontekstni rekonstruktsiya qilish. Metodning ustunlik va kamchilik tomonlari.

Ilmiy eksperiment

Ilmiy eksperiment xususiyatlari. Ilmiy eksperiment metodologiyasi va

metodikasi. Eksperimentlarni turkumlash.

Eksperiment o'tkazish protsedurasi. Eksperimentda guruhni shakllantirish. Eksperimentni tashkil etish va o'tkazish murakkabliklari

Eksperimentlarni turkumlash. Sotsial eksperiment turkumi

Dala va laboratoriya eksperimentlari. Chiziqli eksperiment.

Parallel eksperiment. Eksperimentda qutbli tanlash metodi. Strukturali identifikatsiya metodi. Tasodifiy tanlash metodi. Eksperimentni amalga oshirish rejasi va mantiqi. Sotsiodramaturgik eksperiment. Etnometodologik eksperiment.

Eksperiment metodining tabiiy va ijtimoiy fanlarda tutgan o'rni. Sotsiologik tadqiqotlarda eksperimentdan foydalanishning o'ziga xosligi, uning qo'llanish imkoniyatlari va chegaralari. Eksperiment o'tkazishga qo'yiladigan talablar: eksperiment sharoitlari ustidan nazorat, nazorat omillarini izolyatsiya qilish muammosi, eksperimental sharoitlarni tenglashtirish. Eksperimentning mantiqiy strukturasi. Sotsiologik tadqiqotda o'zgaruvchanlik tushunchasi. O'zgaruvchanlik turlari: bog'liq, bog'liq bo'lmagan (mustaqil), neytral.

Eksperimentda o'zgaruvchanliklarni o'lchash vositalari. O'lchash natijalari asosida xulosalar strukturasi. Eksperiment turlari va eksperimental guruhlarini tanlash. Eksperimentlar tasnifi: o'tkazish sharoitlariga ko'ra; dalil va gipotezalarning mantiqiy strukturasi xarakteriga ko'ra; yaratilgan eksperimental holat tipiga ko'ra.

Asosiy adabiyotlar

1. M.Bekmurodov va boshq. Sotsiologiya. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2002.
2. E.Giddens. Sotsiologiya. O'quv qo'llanma. Toshkent, "Sharq", 2002 y.
3. М.Ганиева. Общая социология. Курс лекции. Ташкент, 1999.
4. Ж.Т.Тощенко. Социология. Общий курс. Москва, 1999.
5. А.Н.Елсуков, Е.М.Бабосов и др. Социология. Учебное пособие. Минск, 1998.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz. - Toshkent. O'zbekiston nashriyoti, 2017.
2. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va manfaatlarini ta'minlash - yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. - Toshkent. O'zbekiston nashriyoti, 2017.
3. Белановский С.А. Глубокое интервью. Учебное пособие. - Москва.: 2001.
4. Масленников Е.В. Экспертное знание: Интеграционный подход и его приложение в социологическом исследовании. - Москва, 2001.
5. Морено Ж. Социометрия: экспериментальный метод и наука об

обществе. - Москва, 2001.

6. Xusanova X.T. Sotsiologik tadqiqotlar metodologiyasi, metodi va texnikasi. Elektron o'quv qo'llanma. - Toshkent: UzMU, 2020.

Axborot manbaalari

7. www.knowledgeenetworks.com
8. www.harrisinterastive.com
9. www.smshawaii.com
10. www.worldDinion.com
11. www.survevmonkev.com
12. www.srl.uis.edu
13. <http://w4.ub.uni-konstanz.de>

“MADANIYAT SOTSILOGIYASI” fanining mazmuni

Madaniyat sotsiologiyasining fanlar tizimida tutgan o'рни

XIX asrda madaniyat fanlari tizimining shakllanishi: madaniyat falsafasi, madaniy antropologiya, sotsiologiya, XX asrda fanlararo madaniy tahlilning vujudga kelishi. Madaniyat sotsiologiyasi predmetining shakllanish tarixi. Madaniyat sotsiologiyasining vazifasi. Madaniyat sotsiologiyasi predmetining hozirgi kunda rivojlanishi.

Madaniyat sotsiologiyasi: vujudga kelishi va evolyutsiya. Inson madaniy mavjudot sifatida (I.Gerder, V.Gumbal'g'd madaniy taraqqiyot nazariyasi, J.Kondorse, O.Kontlarning ijobiylik va Z.Freydning psixanaliz nazariyalari).

Madaniy antropologiyasi: Antropologiyaning vujudga kelishi, jamiyat va insoniyat madaniyati ta'limoti sifatida. Madaniy plyuralizm. (K.Levi- Stros va ramziy sistema nazariyasi. Madaniy antropologiyaning asosiy nazariyotchilari: A.Radklyff-Braun, B.Malinovskiy, R.Benedikt).

Madaniy kapitalni tadqiq etishda nazariy va amaliy tadqiqot metodlari

Ijtimoiy hayotda madaniyatning o'рни. «Madaniyat» atamasining tarixi. Madaniy boylik tushunchasi, madaniyatning muhim belgilari. Madaniyatning asosiy elementlari. Madaniyat institut birlashmasi sifatida. Madaniyat tovar va predmet tizimi sifatida. Madaniy tizim tushunchasi. Madaniy analizning asosiy tushunchasi.

Mumtoz sotsiologiyaning sotsiomadaniy konseptsiyasi (E.Dyurkgeym, G.Zimmel, M.Veber). Mumtoz sotsiologik nazariyalarda madaniy o'lchovning ustunligi. M.Veber sotsiomadaniy dinamikasi (Protestant etikasi va kapitalizm ruxi asari asosida). P.Sorokinning integral sotsiomadaniy tizim nazariyasi. A.Veberning madaniyat sotsiologiyasi, Madaniyatni tushunishga strukturali-funksional doirasida yondashish.

Madaniyat tushunchasiga A.Kreber va K.Klakxonlarning ilmiy tasnifi. Madaniyat sotsiologiyasida fundamental, amaliy va empirik tadqiqotlar.

Madaniyat morfologiyasi va tipologiyasi

Ichki madaniy ierarxik tasavvurlar. Submadaniyat tushunchasi. Submadaniyatning fanlar tizimidagi turli hil ko'rinishlari. Milliy va xalq madaniyati. Ommaviy madaniyat. Elitar madaniyat. Ommabop madaniyat, Madaniy industriya. Madaniyat va iqtisod; madaniyat va siyosat; madaniyat va fan; madaniyat va huquq. Ixtisoslashgan madaniyat; iqtisodiy, siyosiy, huquqiy jihatlari. Madaniyatning bir butunligi. Madaniyatda o'zgarishlar.

Madaniyatning o'z-o'zini rivojlantirishi va uning o'zaro munosabatlarga kirishuvi natijasida mavjud madaniy jarayonlarning o'zgarishi. Madaniyatlarning xilma-xilligi (madaniy plyuralizm). Madaniy talvasa (shok). Xalqlar madaniyatining xilma-xilligi.

Madaniyatning shakllanishida ijtimoiy me'yor, xulq-atvor va turmush tarzinng ta'siri

Ijtimoiy me'yor tushunchasi. Zamonaviy jamiyatlarda madaniyatlarning shakllanib borishiga ijtimoiy me'yor, an'ana, urf-odat va modalarning ta'siridagi o'ziga xosliklar, Xulq-atvorning institutlashgan va noinstitutlashgan xususiyatlarining muntazam tartibga solinmaganlik darajasi. Tamoyillar: did, usul (stil), an'ana, qonun-qoida (kanon)lar. Madaniyat jarayonlar stilizatsiya (tozalash) va kanonizatsiyalash omili sifatida. Turmush tarzi va ijtimoiy madaniyatdagi o'zgarishlar Buyukbritaniya davlati hayoti misolida.

Marosimlar, ramzlar, afsonalar

Marosimlar va marosimchilik (ritualizm). Marosim (ritual) va sotsial innovatsiya. E.Dyurkgeymning marosimlarni turlarga ajratishi, Marosimlarning funktsiyasi. Hozirgi zamonda marosim va marosimlashtirish.

Afsonalar va ramziy belgilar: Afsona, energiya va funktsiya, Mansublik (identiklik): turlari va shakllari. Marosimlar va o'xshashlik, Individual va guruhiiy o'xshashliklar (tenglik va bir xillilik). Milliy va etnik o'xshashlik.

Madaniy kapitalning shakllanishida qadriyatlar asosiy mezon sifatida

Madaniy kapitalning shakllanishiga madaniy na'muna (patgern)lar (musiqa, san'at, rassomchilik, televidenie, ovqatlanish, sport, mutolaa, muzey)larning ta'siri. Vizual madaniyat. Individuallik.

Qadriyatlar: Qadriyatlar sotsiomadaniy ob'ekt sifatida, qadriyat ob'ektga nisbatan sotsial munosabat sifatida; qadriyat xulq-atvor va qaror qabul qilish mehmoni sifatida. Madaniy kolonizatsiya va ekspantsiya.

Millat, etnos va globalizatsiya

Angliya, AQSh va ko'plab Yevropa mamlakatlarida yoqolib borayotgan madaniy koloniyalar. Ushbu davlatlarning milliy, mintaqaviy va global madaniy hamkorligidagi o'zaro aloqadorlik. Etnik kelib chiqish va globalizatsiya jarayonlari. Multikulturalizm. Madaniyat va sotsial islohotlar. Sotsial islohot va madaniyatlarning o'zaro munosabati.

Madaniyat va ommaviy axborot vositalari

Madaniyat va massmediya tushunchalarining o'zaro munosabati va ularning sotsial aloqadorligi. Virtual madaniyat AQSh, Buyuk Britaniya, Frantsiya va boshqa Yevropa davlatlarni misolida. Madaniyatlardagi o'zaro munosabatlar va madaniyatning rivojlanib borish dinamikasi. Bozor munosabatlari va kommertsialash sharoitiga o'tishda jamiyatning texnikalashtirishiluv va elektronlashtiriluvda madaniyatdagi o'zaro sotsial munosabatlar. Komp'yuterlashtirish va uning sotsiomadaniy oqibatlar. Jamiyatdagi sotsial jarayonlarni boshqarish.

Madaniyat va sotsial tuzilishlar

Vertikal tasnif (klassifikatsiya) madaniy universallik omili sifatida. Sotsial tuzilmalarni o'rganishda modernizm. Ijtimoiy tengsizlik madaniy fenomen sifatida. Madaniyat sotsial tuzilma sifatida. Madaniyat ishlab chiqarish vositasi sifatida. O'rta tabaqaning shakllanishiga madaniyatning ta'siri.

Madaniyat va kundalik hayot

«Kundalik hayot» tushunchasi. Kundalik hayot mantiqi. Kundalik hayotning sotsial fenomenologik talqini. (Alg'fred Dyuts). Kundalik hayot kontseptsiyasi (A.Xeller). Kundalik xabtning tanqidi (A.Xeller).

Bo'sh vaqt madaniyati. Bo'sh vaqt madaniyati tushunchasi. Bo'sh vaqt madaniyatining dinamik ko'rsatkichi. Bo'sh vaqtni boshqarish (regulirovaniya) muammosi.

Submadaniyat tushunchasi va ko'rinishi

Submadaniyat tushunchasining mazmun va mohiyati. Submadaniyatning ko'rinishlari (panklar, emolar, xiplar, metalistlar, xip-xoplar, kibergotlar). Industrial va sport submadaniyatlari. Submadaniyatning jamiyat hayotiga salbiy ta'siri.

«Madaniyat» va «sivilizatsiya» tushunchasi va ularning aloqadorligi.

Dunyoviy, lokal (mahalliy) sivilizatsiya

Madaniyat va sivilizatsiya tushunchalari. Ilk sivilizatsiyalar. Sivilizatsiya: Sharq va G'arb. Sivilizatsiyaning o'ziga xos xususiyatlari. Hozirgi zamon sivilizatsiyasi. «Madaniyat» va «sivilizatsiya» tushunchasi va ularning aloqadorligi. Dunyoviy, lokal (mahalliy) sivilizatsiya.

Zamonaviy jamiyatda ijtimoiy me'yorlar. An'analar, urf-odatlar, va modalar ta'sirining o'ziga xosligi

Zamonaviy jamiyatda ijtimoiy me'yorlar. An'analar, urf-odatlar, va modalar ta'sirining o'ziga xosligi. Sotsial nazorat. Sotsial nazorat kishilar hatti-harakatini tartibga solish mexanizmi sifatida. Sotsial nazorat elementlari: me'yorlar va sanksiyalar. Sotsial sanksiyalar turlari: pozitiv va negativ, rasmiy va norasmiy. Sotsial me'yorlar tasnifi. Sotsial me'yor turlari: huquqiy, diniy, an'anaviy va axloqiy. Ichki va tashqi nazorat. O'z-o'zini nazorat qilish muammosi.

Asosiy adabiyotlar ro'yxati:

1. Белик А.А Културная (социальная)антропология. - Москва: 2009.
2. Нишенков А.А История британской социологии. - Санкт- Петербург: 2008.
3. Введение в теории межкультурной коммуникации. Саходин А.Р - Москва: 2005.
4. Умаров Э. Културология. - Тошкент: 2006.
5. Ashirov.A, Atadjanov Sh. Etnologiya: O'quv qo'llanma. - Toshkent: 2007.
6. Ashirov.A. O'zbek xalqining qadimiy e'tiqod va marosimlari. - Toshkent: 2007.
7. Буддизм: история и культура. - Москва: 1989.
8. Джаббаров И, Дресвянская Г. Духи, святые, боги Средней Азии. - Тошкент: 1993.
9. Jabborov I. O'zbek xalq etnografiyasi. - Toshkent: O'qituvchi, 1994.
10. Madaniy va ma'rifiy ishlar. Lug'at. - Toshkent: 1996.
11. Xolbekov A. Ildirov U. Sotsiologiya. - Toshkent: 1999.
12. Ионин И.Г Социология культуры - Москва: 1996.
13. Социология, Основы общей теории. - Москва: 1998.
14. Фролов С. Социология. - Москва: 1999.
15. K.Kalanov. Madaniyat sotsiologiyasi. darslik. - Toshkent: "Innovatsiya-Ziyo", 2020.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag'ishlangan Oliy Majlis palatalarining qo'shma majlisidagi nutq, -Toshkent: 2016. 56-b.
2. Mirziyoev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. Mamlakatimizni 2016 yilda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning asosiy yakunlari va 2017 yilga mo'ljallangan iqtisodiy dasturning eng muhim ustuvor yo'nalishlariga bag'ishlangan Vazirlar Mahkamasining kengaytirilganmajlisidagi ma'ruza, 2017 yil 14 yanvar' - Toshkent: O'zbekiston, 2017. 104-b.
3. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash-yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruza. 2016 yil 7 dekabr - Toshkent: O'zbekiston, 2017. 48-b.
4. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. Mazkur kitobdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning 2016 yil 1 noyabrdan 24 noyabrga qadar Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shaxri saylovchilari vakillari bilan o'tkazilgan saylovoldi uchrashuvlarida so'zlagan nutqlari o'rin olgan. - Toshkent: O'zbekiston, 2017. 488-b.
5. O'rolov A., Xojixonov M. Temuriylar ma'naviyati va madaniyati. Sug'diyona, 1996.
6. Вебер М. Избранные произведения - Москва: 1990.
7. Клайв Э. Буддизм. - Москва: 1999

8. Культурология. XX век: антропология. Философия и социология культуры - Москва: 1994
9. Гритц К. Интерпретация культур. - Москва: 2004,
10. Mamajonova M. Yoshlarni vatanparvarlik ruxida tarbiyalashda madaniy merosning ahamiyati. Ijtimoiy fikr. Inson huquqlari. 2002. № 1.
11. Шермухамедова Н. Восток: прикосновения к истине // Общественное мнение. Права человека. 2001. № 1.
12. Ислам в жизни населения Узбекистана. - Ташкент: 2003.

Axborot manbaalari

1. <http://www.ziyonet.uz>. O'zbekiston ta'lim axborot tarmog'i
2. <http://www.arnazon.com/Sociology-Education-A-Critical-Reader>.
3. <http://www.sociol.com/>
4. <http://www.nitehwk.com/alleycat-fag.html>
5. <http://www.sci.econ/>
6. <http://www.sci.anthropology/>
7. <http://www.sci.environment/>
8. <http://www.sci.edu/>
9. <http://www.sinor.ru/~ranger/Socis.html>

“JAMOATCHILIK FIKRI SOTSIOLOGIYASI” fanining mazmuni

Jamoatchilik fikri sotsiologiyasi fan sifatida

Jamoatchilik fikri tushunchasining shakllanishi va rivojlanishi

Jamoatchilik fikri tushunchasi, mazmun-mohiyati va strukturasi

Jamoatchilik fikri ob'ekti: aniqlik chegaralari

Jamoatchilik fikri subyekti

AQShda ilk jamoatchilik fikri tadqiqotlarining vujudga kelishi va rivojlanishi

Yevropa va Osiyoda jamoatchilik fikri tadqiqotlarining vujudga kelishi va rivojlanishi

O'zbekistonda jamoatchilik fikri tadqiqotlarining vujudga kelishi va rivojlanishi

Jamoatchilik fikri sotsial institut sifatida

Jamoatchilik fikrining shakllanishi

Jamoatchilik fikriga ta'sir ko'rsatish mexanizmlari va usullari **Jamoatchilik fikrini boshqarish**

OAV va jamoatchilik fikri

Jamoatchilik fikrini tadqiq etishing metodologik muammolari

Jamoatchilik fikrini tahlil qilish usullari

Asosiy adabiyotlar

1. Sotsiologiya Giddens Entoni 1999
2. Sotsiologiya tarixi Jiyanmuratova G. 2020
3. Yordamga muhtoj bolalar bilan ijtimoiy ish M.Abduraxmonova 2021
4. Bolalar va yoshlar ijtimoiy ta'minoti va himoyasi Ganiyeva M.X. va b 2020
5. Общая социология. Фролов С.С 2012
6. Социология Ташенко Дж.Т. 2012
7. Социология семи Антонов А.И. 2012
8. Микросоциология Семен Антонов А.И. 2012
9. Социология: Энциклопедия А.А. Грицанов и др. 2003

Qo'shimcha adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. - Toshkent: O'zbekiston. 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining "Ijtimoiy sheriklik to'g'risida"gi Qonuni, 2014 yil 28 sentabr'.
3. O'zbekiston Respublikasining "Elektron hukumat to'g'risida"gi Qonuni, 2015 yil 9 dekabr'.
4. O'zbekiston Respublikasining 2017 yil 3 yanvardagi "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi Qonuni. /O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatilari to'plami, №1.2017.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 3 fevraldagi "Mahalla institutini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni // O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatilari to'plami, №6.2017.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 8 sentabrdagi PF-5185-sonli "O'zbekiston Respublikasida Ma'muriy islohotlar konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida" gi Farmoni // Halq so'zi, 2017 yil 8 sentabr'.

7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Oliy Majlisga Murojaatnomasi. T., 22 dekabr' 2017 yil. Xalq so'zi gazetasining 2017 yil 23 dekabr' № 258 (6952)-soni.
8. "Mamlakatni demokratik yangilash jarayonida fuqarolik jamiyati institutlarining rolini tubdan oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-5430-son Farmoni. -T.: 2018 yil 4 may.
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 5 iyundagi "Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirish va ularning mamlakatda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlarda faol ishtirokini ta'minlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" gi PQ-3775-son Qarori // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 06.06.2018 y., 07/18/3775/1313-son.
10. Москвичева Л.А. Социология организационная. Конспект лекций для студентов "Социальная работа". / ПГТУ. КАФ.; - Мариуполь: 2009. - С. 201.
11. Фралов С.С. Общая социология. (Учебник) - Москва: Проспект, 2011. - С. 384.
12. Батурин В.К. Социология. (Учебник 4-е изд.), - Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2012. - С. 487.
13. Попов С.Г. Социальный менеджмент. (Учебное пособие.) - Москва: Издательство «О-89», 2009. - С. 160.
14. Abdurahmonov K.X., Xolmo'minov Sh.R., Zokirova N.Q. Personalni boshqarish: Darslik. - Toshkent: O'qituvchi, 2008. - B. 656.
15. Abdurahmonov K.X. va boshq. Personalni boshqarish: O'quv qo'llanma. - Toshkent: Sharq, 2004.
16. Базаров А.А. Модель и метод управления персоналом. - Москва: 2004
17. Кравченко А.И. Трудовые организации: структура, функции, поведение. - Москва: 1990
18. Кравченко А.И. Социология менеджмента. - Москва: 1999.
19. Зайцев А.К. Социолог на предприятии: пособие практику. - Калуга: 1993.
20. Пригожин А.И. Современная социология организационная. - Москва: 1992.
21. Смирнов Е.А. Основы теории организации. - Москва: 1999.
22. Якокка Л. Карьера менеджера. - Москва: 1991.
23. Уотермен Р. Фактор обновления: как сохраняют конкурентоспособность лучшие компании.
24. Рейсон Диджей. К. мл., О.Делл К. Американский менеджмент на пороге 20 века. - Москва: 1991.

Internet saytlari:

1. [http:// www.socioworld.ru](http://www.socioworld.ru)
2. <http:// www.sociologi.narod.ru>
3. <http:// www.sociolog.ru>
4. <http://www.isea.ru/russian/structure/acad/phil/kurs/phil04.htm>
5. <http://www.cep.tomsk.ru/sir1.html>

6. <http://www.sinor.ru/~ranger/Socis.html>
7. <http://www.nir.ru/socio/scipubl/socjour.htm>
8. <http://www.hse.ru/radaev>
9. <http://www.sociograd.ru/>
10. <http://www.aup.ru/library/vn/006/>
11. <http://www.made@binec.ru>
12. www.politnauka.ru
13. <http://mscmga.ms.ic.ac.uk./jeb/or/contents.html>
14. <http://ubmail.ubalt.edu/~harsham/index.html>
15. <http://www.litstudies.ru>
16. <http://www.sociograd.ru>
17. <http://www.auditorium.ru>
18. <http://www.ecsocman.edu.ru/>

**5210300 – Sotsiologiya ta’lim yo‘nalishi bitiruvchi talabalari uchun
umumkasbiy va ixtisoslik fanlaridan Davlat
attestatsiyasi sinovlarining asosiy savollari**

Sotsiologiya tarixi fanidan savollar:

1. Sotsiologiyaning mustaqil fan sifatida shakllanish bosqichlari.
2. Sharq mutafakkirlarining Abu Nasr Forobiyning ijtimoiy-falsafiy qarashlari.
3. Sharq mutafakkirlarining Abu Rayxon Beruniyning ijtimoiy-falsafiy qarashlari.
4. Sharq mutafakkirlarining Abu Ali ibn-Sinoning ijtimoiy-falsafiy qarashlari.
5. Sharq mutafakkirlarining Ibn Xoldunning ijtimoiy-falsafiy qarashlari.
6. Sotsiologiyaning fan sifatida shakllanishida mumtoz olimlar ta’limoti (O.Kont).
7. Sotsiologiyaning fan sifatida shakllanishida mumtoz olimlar ta’limoti (G.Spenser).
8. Sotsiologiyaning fan sifatida shakllanishida mumtoz olimlar ta’limoti (E.Dyurkgeym).
9. Hozirgi zamon sotsiologiyasidagi asosiy yo‘nalishlar.
10. Sotsiologiyaning ijtimoiy-gumanitar fanlar bilan o‘zaro bog‘liqligi
11. Jamiyat va uning asosiy shakllari.
12. Sotsial guruhlar va ularning jamiyat hayotida o‘rni.
13. Sotsial guruh turlari
14. Sotsiologiyada sotsial institut tushunchasi.
15. Sotsial institut turlari: oila, siyosat, din, iqtisod, ta’lim, huquq
16. Din sotsiomadaniy institut sifatida.
17. Zamonaviy jamiyatda din va davlatning o‘zaro munosabati
18. Oila ijtimoiy institut sifatida.
19. Jamoatchilik fikri sotsiologiyasi va uning asosiy yo‘nalishlari
20. Shaxs sotsial munosabatlar mahsuli sifatida.

21. Shaxs sotsializatsiyasi (ijtimoiylashuvi) va bosqichlari
22. Shaxs to'g'risidagi sotsiologik nazariyalar.
23. Deviant xulq-atvor (og'ma xulq-atvor) muammosini o'rganish sotsiologiyadagi ilmiy yo'nalish sifatida
24. Deviant xulq-atvor turlari.
25. E.Dyurkgeymning deviant xulq-atvor to'g'risidagi nazariyasi.
26. R.Mertonlarning deviant xulq-atvor to'g'risidagi nazariyasi.
27. Deviant, delinkvent va kriminal xatti-harakatlar.
28. Jamoatchilik fikri sotsial nazoratning shakli sifatida.
29. Sotsial nazorat kishilar hatti-harakatini tartibga solish mexanizmi sifatida.
30. Sotsial nazorat elementlari: me'yorlar va sanksiyalar.
31. P.A.Sorokinning sotsial stratifikatsiya to'g'risidagi nazariyasi.
32. Stratifikatsiya asoslari va mezonlari: iqtisodiy holat, mavqe.
33. Sotsiologiyada sotsial institut tushunchasi.
34. Sotsiologiyaning ijtimoiy-gumanitar fanlar bilan o'zaro
35. Sotsial munosabatlar tushunchasi, strukturasi, mohiyati
36. M.Veber sinflar, statuslar, partiyalar xaqida.
37. Ijtimoiy progress ijtimoiy o'zgarishlarning shakli sifatida.
38. Ijtimoiy regress ijtimoiy o'zgarishlarning shakli sifatida.
39. Ijtimoiy evolyutsiya ijtimoiy o'zgarishlarning shakli sifatida.
40. Ijtimoiy revolyutsiya ijtimoiy o'zgarishlarning shakli sifatida.
41. Ijtimoiy progress muammolari.
42. Ijtimoiy taraqqiyot shakllari: evolyutsion, revolyutsion va reformistik taraqqiyotlar.
43. Empirik sotsiologik tadqiqotlar.
44. Sotsiologik tadqiqot dasturi.
45. Sotsiologiyada ma'lumotlarni to'plash metodlari
46. So'rov metodi va uning turlari.
47. Kuzatish metodi va uning mohiyati
48. Hujjatlarni o'rganish metodi.
49. Eksperiment metodi.
50. Ekspress-so'rov metodi.

Umumiy sotsiologiya fanidan savollar:

1. Pozitivizm, psixologizm, neopozitivizm, empirizm, strukturaviy-funksionalizm metodologiyalari
2. Xozirgi zamon sotsiologiyasidagi asosiy yunapishlar
3. Asosiy sotsiologik paradigmalar
4. Tabiat va jamiyat konunlari: uxshashliklar va uziga xoslik
5. Umumilmiy metodlar (induksiya, deduksiya, analiz, sintez, tarixiylik, kiyosiy, eksperiment, kuzatish, gipotezalar tuzish va boshkalar)
6. Sotsiologik ma'lumotlarni tuplash metodlar i: surov, kuzatish, sotsial eksperiment, xujjatlarni urganish

7. Tuplangan ma'lumotlarni taxlil qilish metodlari: guruxlash, shkapalashtirish, korrelyatsiyalash va boshkalar
8. Sotsiologiyada matematik metodlar, ularning uziga xosliklari va kullanish soxapari
9. Shark mutaffakirlarning karashlarida vaktidan unumli foydalanish masalaparining taxlili
10. Yeshlarning bush vakti va uning sotsiologik taxlili
11. Tapabalarining bush vakti va uni mazmunli utkazish tamoyillari
12. Dunyoda jinoyatchilik xolati
13. Usmirlar va yoshlar jinoyatchiligi
14. Jamiyatda korrupsiya muammosi
15. Sotsiologik tadqiqotot dasturi: muammo, mavzu, ob'ekt, predmet, maksad, vazifa, gipoteza, reja, «asosiy majmua», «tanlangan majmuasi»
16. Sotsiologik tadqiqotot etaplari
17. Makroiqtisodiy barkarorlikni va yukori iqtisodiy usish sur'atlarini ta'minlash chora-tadbirlarini taxlil qilish.
18. Iqtisodiyotimiz rivojining muxim sharti bulgan faol investitsiya siyosatini monitoring qilish.
19. Ilm-fan, zamonaviy va uzluksiz ta'lim tizimini yanada takomillashtirishga oid muammolarni aniklash.
20. Xalkimiz genofondini mustaxkamlash maksadida tibbiy xizmatlar sifatini yaxshilash va kulamini kengaytirish buyicho olib borilayotgan chora tadbirlarni taxlil qilish.
21. Xotin-kizlar va yoshlarni davlat tomonidan ijtimoiy kullabkuvvatlashni yanada kuchaytirish tizimidagi muammolarni aniklash.
22. Axoli turmush sharoitini yaxshilash, uni munosib turar-joy bilan ta'minlash, xalkimiz farovonligini oshirishga oid ilmiy tadqiqototlar bilan tanishish.
23. Jamiyatda soglom turmush tarzini karor toptirish, jismoniy tarbiya va sportni yanada ommalashtirish buyicha olib borilayotgan tadqiqototlarni taxlil qilish.
24. Turizmni rivojlantirish, soxaga investitsiyalar jalb etish, kadrlar sapoxiyatini oshirish buyicha kompleks chora tadbirlarni analiz qilish.
25. Oldimizga kuygan ulkan vazifalarni amalga oshirishda biz uchun kuch-kudrat manbai buladigan milliy goyani rivojlantirish buyicha ilmiy tadqiqototlar utkazish.
26. Sotsiologiyaning mustakil fan sifatida shakllanishi omillari.
27. Platonning ideal jamiyat kurish goyasi.
28. Aristotelning ijtimoiy-falsafiy va siyosiy ta'limoti.
29. Shark mutafakkirlarining (Forobiy, Beruniy, Abu Ali ibn-Sino, va boshkalar) ijtimoiy-falsafiy karashlari.
30. Sotsiologiyani mustakil fan sifatida Farbiy Yevropada vujudga kelishi va uning rivojlanish boskichlari.

31. Sotsiologiyaning fan sifatida shakllanishida mumtoz olimlar ta'limoti roli (O.Kont, G.Spenser, E.Dyurkgeym, M.Veber).
32. XIX asr oxiri va XX asr boshidagi klassik sotsiologiya.
33. Sotsiologiyadagi yunalishlar: pozitivizm, psixologizm, neopozitivizm, empirizm, strukturaviy funksionalizm.
34. Xozirgi zamon sotsiologiyasidagi asosiy yunalishlar.
35. Sobik Ittifok jamiyatida sotsiologiya faniga bulgan munosabat va uning salbiy oqibatlari.
36. Sotsiologiyaning asosiy vazifalari.
37. Sotsiologiya strukturasi shakllanishi.
38. Fundamental sotsiologiyaning tadqiqot ob'ekti.
39. Amaliy sotsiologiya va uning ahamiyati.
40. Nazariy sotsiologiyaning rivojlanish dinamikasi.
41. Sotsiologiyadagi maxsus va tarmok yunalishlari.
42. Sotsiologiya rivojiga tabiiy fanlar ta'siri.
43. Sotsiologiyaning ijtimoiy-gumanitar fanlar bilan o'zaro bog'liqligi
44. Sotsiologiya va anik fanlar munosabatlari.
45. Jamiyat va uning asosiy shakllari.
46. O'zbekistonda jamiyat xayotini erkinlashtirish.
47. O'zbekistonda yoshlarga oid siyosat va uning xususiyatlari.
48. Sotsiologiyada sotsial institut tushunchasi.
49. Sotsial institut turlari: oila, siyosat, din, iqtisod, ta'lim, huquq.
50. O'zbekiston sharoitlarida demokratik bozor islohotlarini va iqtisodiyotni liberallashtirishni yanada chuqurlashtirish.

Sotsiologik tadqiqotlar metodologiyasi, metodi va texnikasi fanidan savollar:

1. Sotsiologik tadqiqotlar metodologiyasi, metodi, texnikasi va protsedurasi
2. Sotsiologik tadqiqotlarning asosiy bosqichlari
3. Sotsiologik tadqiqotlarning turkumlanishi
4. Sotsiologik tadqiqotlarda miqdoriy va sifatli strategiyalar
5. Sotsiologik tadqiqot dasturi. Sotsiologik tadqiqot dasturining tarkibiy elementlari
6. Sotsiologik tadqiqot muammosi va strategik rejasini asoslash
7. Sotsiologik tadqiqot ob'yekti, predmeti, maqsad va vazifalarini belgilash
8. Sotsiologik tadqiqotda gipotezalar. Asosiy tushunchalar interpretatsiyasi va operatsionalizatsiyasi
9. Sotsiologik tadqiqotda gipotezalar. Asosiy tushunchalar interpretatsiyasi va operatsionalizatsiyasi
10. Ma'lumotlarni jadval va grafik ko'rinishda taqdim etish
11. Sotsiologik tadqiqotda tanlash metodi. Ehtimolli tanlash metodlari

12. Ma'lumotlar yig'ish metodlarining umumiy tasnifi
13. Hujjatlarni tahlil qilish metodi
14. Hujjatlarni tahlil qilish protsedurasi.
15. Kontent tahlil metodi
16. Kuzatish metodi
17. Kuzatishning tashkiliy protsedurasi
18. So'rov metodi
19. Anketa(so'rov varaqasi) orqali so'rov o'tkazish
20. Anketa(so'rov varaqasi) tuzish
21. Pochta va telefon orqali so'rov o'tkazish
22. Ekspert-so'rovi
23. Intervyu sotsiologik so'rov metodi sifatida
24. Ma'lumotlar yig'ish metodlarining umumiy tasnifi
25. Fokus-guruh metodi
26. Sotsiometriya metodi
27. Sotsiometrik so'rov o'tkazish protsedurasi
28. Sotsiologik tadqiqotda biografik metod
29. Ilmiy eksperiment
30. Eksperimentlarni turkumlash. Sotsial eksperiment metodi
31. Ilmiy eksperiment
32. Eksperimentlarni turkumlash
33. Sotsial eksperiment metodi
34. Action research
35. Marketing tadqiqotlarda sotsiologik metodlar
36. Marketing tadqiqot turlari
37. Siyosiy tadqiqotlar
38. Sotsiologik tadqiqotlarda test
39. Sotsiologik tadqiqotlarda test metodidan foydalanish protsedurasi
40. Ish o'yinlari metodi
41. Internet tadqiqotlar
42. Sotsiologik tadqiqotlarda keys-stadi (sase-study)
43. Birlamchi ma'lumotlarni qayta ishlash va tahlil qilishning umumiy tamoyillari
44. Birlamchi ma'lumotlarni qayta ishlash va tahlil qilishda miqdoriy yondashuv
45. Birlamchi ma'lumotlarni qayta ishlash va tahlil qilishda sifatiy yondashuv
46. Ma'lumotlarni ehm (kompyuter) da qayta ishlash
47. Sotsiologik tadqiqotlarda dasturiy ta'minot
48. Ma'lumotlarni qayta ishlash va tahlil qilishning statistik metodlari
49. Ma'lumotlarni qayta ishlash va tahlil qilishning nostatistik metodlari
50. Sotsiologik tadqiqotlar natijalarini modellashtirish metodlari

Madaniyat sotsiologiyasi fanidan savollar:

1. Madaniyat sotsiologiyasi fanining obyekti va predmeti
2. Madaniy kapitalni tadqiq etishda nazariy va amaliy tadqiqot metodlari
3. Madaniyat morfologiyasi va tipologiyasi
4. Madaniyat va xulq-atvor me'yorlari
5. Marosim va ijtimoiy innovatsiya.
6. Madaniy kapitalning shakllanishida qadriyatlar asosiy mezon sifatida
7. Millat, etnos va globalizatsiya
8. Madaniyat va ommaviy axborot vositalari
9. Madaniyat va sotsial tuzilishlar
10. "Kundalik hayot" tushunchasi, strukturasi
11. Submadaniyat tushunchasi va ko'rinishi
12. «Madaniyat» va «sivilizatsiya» tushunchasi va ularning aloqadorligi
13. Zamonaviy jamiyatda ijtimoiy me'yorlar. An'analar, urf-odatlar, va modalar ta'sirining o'ziga xosligi
14. Insonning jamiyatdagi hayotini o'rganish an'analari: yevropa, amerika va mahalliy tajribalari
15. Boshlangich kategoriyalar: inson va uning shaxsi, madaniyat va jamiyat
16. Madaniyat unsurlarining sotsial hayotining shakllari
17. Kundalik hayot tajriba olami sifatida, uning asosiy xususiyatlari. Uning madaniyat doirasida amal qilishining tili va shakllari
18. Etnologiyaning asosiy tushunchalari va uning hozirgi holati
19. Etnomadaniy tadqiqot dasturining mavzuiy bo'limlari
20. Madaniy muhitni o'zlashtirishda bolalik, o'smirlik va yoshlik bosqichlarining o'ziga xos xususiyatlari
21. Ekologik madaniyat ko'rsatkichlari
22. Deviant xatti-harakat, uning xususiyatlari va tasnifi
23. An'analar, urf-odatlar, va modalar ta'sirining o'ziga xosligi
24. Ijtimoiy tengsizlik madaniy fenomen sifatida
25. Submadaniyat va uning ko'rinishlari
26. Ommaviy va elitar madaniyatlar
27. Madaniyat va jamiyat
28. Etnografik tasvir
29. Avlodlararo vorisiylikni tahminlashda madaniyatning roli
30. Madaniy taraqqiyot va ma'naviy meros
31. Mustaqillik va madaniy taraqqiyot
32. Madaniyatning jamiyat va shaxs o'rtasidagi ahamiyati
33. Elitar madaniyat va stratifikatsion ierarxiya
34. Sharq va G'arb madaniy tizimida shaxsga bo'lgan turli xil yondoshuvlar
35. Inson va madaniyat
36. Madaniy taraqqiyot va turmush tarzi
37. Oila, nikoh va gender madaniyat sotsiologiyasi muammosi sifatida
38. Inson madaniy mavjudot sifatida (I.G.Gerder, V Gumbalning madaniy progress nazariyasi)

39. Inson madaniy mavjudot sifatida (J.A.Kondorse, O.Kontning madaniy progress nazariyasi)
40. Z.Freyd va psixoanaliz madaniyati
41. Stratifikatsion jarayonda ommaviy madaniyatning o'rni
42. Sotsnalizatsiya jarayonida shaxsning sotsiomadaniy muhiti va madaniy faolligi
43. Sotsnalizatsiya jarayonida guruhning sotsiomadaniy muhiti va madaniy faolligi
44. Shaxs sotsializatsiyasida madaniyatning vazifasi
45. Madaniyat milliy o'zlikni anglashning shakllantiruvchi vositasi sifatida
46. Diniy marosimlarning ijtimoiy hayotdagi roli
47. Dunyoviy, lokal (mahalliy) sivilizatsiya
48. Submadaniyatning zamonaviy ko'rinishlari
49. Ommaviy madaniyatning salbiy jihatlari
50. Madaniyat va huquq

Jamoatchilik fikri sotsiologiyasi fanidan savollar

1. Jamoatchilik fikri sotsiologiyasi fan sifatida
2. Jamoatchilik fikri tushunchasining shakllanishi va rivojlanishi
3. Jamoatchilik fikri tushunchasi, mazmun-mohiyati va strukturasi
4. Jamoatchilik fikri obyekti: aniqlik chegaralari
5. Jamoatchilik fikri subyekti
6. AQShda ilk jamoatchilik fikri tadqiqotlarining vujudga kelishi va rivojlanishi
7. Yevropa va Osiyoda jamoatchilik fikri tadqiqotlarining vujudga kelishi va rivojlanishi
8. O'zbekistonda jamoatchilik fikri tadqiqotlarining vujudga kelishi va rivojlanishi
9. Jamoatchilik fikri sotsial institut sifatida
10. Jamoatchilik fikrining shakllanishi
11. Jamoatchilik fikriga ta'sir ko'rsatish mexanizmlari va usullari
12. Jamoatchilik fikrini boshqarish
13. OAV va jamoatchilik fikri
14. Jamoatchilik fikrini tadqiq etishning metodologik muammolari
15. Jamoatchilik fikrini tahlil qilish usullari
16. F.Tyonnisning «Jamoatchilik fikrining tanqidi» asari.
17. Jamoatchilik fikri strukturasi: monistik, birfikrlilik, fikrlarning turli-tumanligi, ularni belgilovchi omillar
18. Jamoatchilik fikrini o'rganish institutlarining paydo bo'lishi va ularning AQSH sotsial-siyosiy hayotidagi o'rni
19. Ishchilar, o'rta sinf, AQSh elitasi jamoatchilik fikri ko'zgusida
20. «Amerika orzulari» va Amerika voqeligi o'rtasidagi o'zaro munosabat

21. Jamoatchilik fikrining shakllanishiga ma'lumotlar, siyosiy yo'l-yo'riqlar, saylovchilar xohishining ta'siri (S.Lipset, A.Kempbell).
22. Oila, yosh, sinf, irqning siyosiy sohadagi jamoatchilik fikriga ta'siri. (M.Djennings)
23. Osiyo va Afrikaning ozod bo'lgan mamlakatlarida ommaviy ong, uning asosiy tasniflari va rivojlanish tendensiyalari
24. Afrikada dehqon ongining transformatsiya qilish xususiyatlari
25. Hindlarda turli o'zini o'zi anglash shakllarining o'zaro nisbati va konfrontatsiyasi
26. Jamoatchilik fikri sotsiologiyasi fan sifatida
27. Jamoatchilik fikri tushunchasining shakllanishi va rivojlanishi
28. Jamoatchilik fikri tushunchasi, mazmun-mohiyati va strukturasi
29. Jamoatchilik fikri obyekti: aniqlik chegaralari
30. Jamoatchilik fikri subyekti
31. AQShda ilk jamoatchilik fikri tadqiqotlarining vujudga kelishi va rivojlanishi
32. Yevropa va Osiyoda jamoatchilik fikri tadqiqotlarining vujudga kelishi va rivojlanishi
33. O'zbekistonda jamoatchilik fikri tadqiqotlarining vujudga kelishi va rivojlanishi
34. Jamoatchilik fikri sotsial institut sifatida
35. Jamoatchilik fikrining shakllanishi
36. Jamoatchilik fikriga ta'sir ko'rsatish mexanizmlari va usullari
37. Jamoatchilik fikrini boshqarish
38. OAV va jamoatchilik fikri
39. Jamoatchilik fikrini tadqiq etishning metodologik muammolari
40. Jamoatchilik fikrini tahlil qilish usullari
41. F.Tyonnisning «Jamoatchilik fikrining tanqidi» asari.
42. Jamoatchilik fikri strukturasi: monistik, birfikrlilik, fikrlarning turli-tumanligi, ularni belgilovchi omillar
43. Jamoatchilik fikrini o'rganish institutlarining paydo bo'lishi va ularning AQSH sotsial-siyosiy hayotidagi o'rni
44. Ishchilar, o'rta sinf, AQSh elitasi jamoatchilik fikri ko'zgusida
45. «Amerika orzulari» va Amerika voqeligi o'rtasidagi o'zaro munosabat
46. Jamoatchilik fikrining shakllanishiga ma'lumotlar, siyosiy yo'l-yo'riqlar, saylovchilar xohishining ta'siri (S.Lipset, A.Kempbell).
47. Oila, yosh, sinf, irqning siyosiy sohadagi jamoatchilik fikriga ta'siri. (M.Djennings)
48. Osiyo va Afrikaning ozod bo'lgan mamlakatlarida ommaviy ong, uning asosiy tasniflari va rivojlanish tendensiyalari
49. Afrikada dehqon ongining transformatsiya qilish xususiyatlari
50. Hindlarda turli o'zini o'zi anglash shakllarining o'zaro nisbati va

BAHOLASH MEZONI

I. 5210300 – Sotsiologiya ta'lim yo'nalishi talabalariga mutaxassislik fanlaridan Davlat attestatsiyasini yozma shaklda o'tkazish tartibi va baholash mezon

Bitiruvchi kurs talabalari “Sotsiologiya tarixi”, “Umumiy sotsiologiya”, “Sotsiologik tadqiqot metodologiyasi, metodi va texnikasi”, “Madaniyat sotsiologiyasi”, “Jamoatchilik fikri sotsiologiyasi” fanlaridan fanlaridan Davlat attestatsiyasi ko'p variantli yozma shaklda o'tkaziladi. “Yozma” variantlarning har bir savol uchun javob 20 ball bilan baholanadi.

Davlat attestatsiyasida har bir yozma javoblar quyidagi mezon asosida baholanadi:

- berilgan savolga to'g'ri va to'liq javob yozilsa, savolning mazmuni, mohiyati to'g'ri va izchil yoritilsa, shuningdek, ijodiy yondashilsa, javobda mantiqiy yaxlitlikka erishilsa o'zlashtirish ko'rsatkichi **18 - 20 ball** oralig'ida baholanadi;
- berilgan savolga to'g'ri javob yozilsa, savolning mazmuni to'liq yoritilgan bo'lsa, o'zlashtirish ko'rsatkichi **14 – 17,9 ball** oralig'ida baholanadi;
- berilgan savolga og'zaki javob noto'g'ri yoki yuzaki yozilgan bo'lsa, biroq berilgan savolning mazmuni to'liq yoritilmagan bo'lsa, o'zlashtirish ko'rsatkichi **12-13,9 ball** oralig'ida baholanadi;
- berilgan savolga javob noto'g'ri yoki yuzaki javob berilsa, qo'yilgan masalaning mohiyati mazmuni ochib berilmasa, unda o'zlashtirish ko'rsatkichi 0 - 11,9 ball oralig'ida baholanadi. (18-20 ball - a'lo, 14-17,9 ball - yaxshi, 12-13,9 ball - qoniqarli, 0-11,9 ball - qoniqarsiz).

Yakuniy davlat attestatsiya 5 ta savoldan iborat bo'lib, jami 100 balldan baholanadi va quyidagi jadval yordamida 5 baholik shkalaga konvertatsiya qilinadi.

**Baholashni 100 ballik shkaladan 5 baholik shkalaga konvertatsiya qilish
jadvali**

5 baholik shkala	100 ballik shkala	5 baholik shkala	100 ballik shkala	5 baholik shkala	100 ballik shkala
5,00 — 4,96	100	4,30 — 4,26	86	3,60 — 3,56	72
4,95 — 4,91	99	4,25 — 4,21	85	3,55 — 3,51	71
4,90 — 4,86	98	4,20 — 4,16	84	3,50 — 3,46	70
4,85 — 4,81	97	4,15 — 4,11	83	3,45 — 3,41	69
4,80 — 4,76	96	4,10 — 4,06	82	3,40 — 3,36	68
4,75 — 4,71	95	4,05 — 4,01	81	3,35 — 3,31	67
4,70 — 4,66	94	4,00 — 3,96	80	3,30 — 3,26	66
4,65 — 4,61	93	3,95 — 3,91	79	3,25 — 3,21	65
4,60 — 4,56	92	3,90 — 3,86	78	3,20 — 3,16	64
4,55 — 4,51	91	3,85 — 3,81	77	3,15 — 3,11	63
4,50 — 4,46	90	3,80 — 3,76	76	3,10 — 3,06	62
4,45 — 4,41	89	3,75 — 3,71	75	3,05 — 3,01	61
4,40 — 4,36	88	3,70 — 3,66	74	3,00	60
4,35 — 4,31	87	3,65 — 3,61	73	3,0 dan kam	60 dan kam

II. 5210300 – Sotsiologiya ta’lim yo’nalishi talabalariga mutaxassislik fanlaridan Davlat attestatsiyasi test sinovi shaklida o’tkazish tartibi va baholash mezonlari

“Sotsiologiya tarixi”, “Umumiy sotsiologiya”, “Sotsiologik tadqiqot metodologiyasi, metodi va texnikasi”, “Madaniyat sotsiologiyasi” , “Jamoatchilik fikri sotsiologiyasi” fanlaridan ko‘p variantli test sinovi shaklida o‘tkazilsa har bir variant 100 ta yoki 50 ta test savollaridan iborat bo‘ladi. Olingan ballni yuqoridagi jadval orqali 5 bahoga o‘tkaziladi.

Baholash usullari	Test topshiriqlari, yozma ish, tahlil uchun misollar, taqdimotlar
Baholash mezonlari	5 (a’lo) – fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to’la o’zlashtira olish; – fanga oid ko’rsatkichlarni tahlil qilishda ijodiy fikrlay olish; – o’rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish; – o’rganilayotgan jarayonga ta’sir etuvchi omillarni aniqlash va ularga to’la baho berish; – tahlil natijalari asosida vaziyatga to’g’ri va xolisona baho berish; – o’rganilayotgan jarayonlarni analitik jadvallar orqali tahlil etish va tegishli qarorlar qabul qilish.

	4 (yaxshi) – o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish; – tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish; – o'rganilayotgan jarayonga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash va ularga to'la baho berish; – o'rganilayotgan jarayonlarni jadvallar orqali tahlil etish va tegishli qarorlar qabul qilish. 3 (qoniqarli) – o'rganilayotgan jarayonga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash va ularga to'la baho berish; – o'rganilayotgan jarayonlarni analitik jadvallar orqali tahlil etish. – qaror qabul qilish haqida umumiy biliga ega bo'lish 2 (qoniqarsiz) – o'tilgan fanning nazariy va uslubiy asoslarini bilmaslik; o'tilayotgan fan qonuniyatlarini o'zlashtirishmaslikni bilmaslik

Umumkasbiy va ixtisoslik fanlaridan Davlat attestatsiyasi bo'yicha umumiy o'zlashtirish ko'rsatkichi 2 dan 5 baho baholanadi (5 baho – a'lo, 4 baho – yaxshi, 3 baho – qoniqarli, 2 baho – qoniqarsiz) yoki 100 ballik shkaladan 5 baholik shkalaga o'tkaziladi.

ESLATMA: Yakuniy davlat attestatsiya jarayonida qo'yilgan bahodan norozi bo'lgan bitiruvchilar yakuniy davlat attestatsiyasi ballari e'lon qilingan kundan e'tiboran uch kun muddat ichida appelyatsiya komissiyasiga murojaat qilishga haqli. Yakuniy davlat attestatsiya komissiyasi va talaba o'rtasida baholash ballari bo'yicha yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolar maxsus appelyatsiya komissiyasi tomonidan ko'rib chiqiladi hamda DAK raisi bilan kelishilgan holda xulosa qilinadi.

